

Miljørapport

**vedr. udkast til bekendtgørelse
om Nationalpark Kongernes
Nordsjælland**

Juni 2017

Indhold

Resumé	s. 3
1. Formål, indhold og forhold til andre planer	s. 5
2. Alternativer	s. 6
3. Miljøstatus i dag	s. 7
4. Relevante beskyttelsesmål - eksisterende naturbeskyttelse og planlægning	s. 23
5. Nationalparkens indvirkning på miljøet	s. 29
6. Tiltag til at imødegå negative miljømæssige påvirkninger	s. 35
7. Overvågning	s. 35

Kortbilag:

Bilag 1 Natura 2000-områder

Bilag 2 §3-områder

Bilag 3 Fredede områder

Resumé

Der er i henhold til Lov om miljøvurdering af planer og programmer (LBK nr. 1533 af 10. december 2015 med senere ændringer) foretaget en miljøvurdering af udkast til bekendtgørelse om Nationalpark Kongernes Nordsjælland, og på baggrund heraf udarbejdet en miljørapport. Miljørapporten er i offentlig høring til og med den 23. oktober 2017.

Formål, indhold og forhold til andre planer

Formålet med udstedelse af bekendtgørelsen er at oprette Nationalpark Kongernes Nordsjælland og fastsætte regler for nationalparkbestyrelsens arbejde.

Miljøvurderingen er alene foretaget i forhold til det alternativ, at der ikke oprettes en nationalpark (nul-alternativ). Der er for en række miljøparametre givet en status for området i dag og den forventede udvikling, hvis en nationalpark ikke oprettes. Der er endvidere foretaget en vurdering af positive og negative miljøkonsekvenser, såfremt nationalparken oprettes. Følgende miljøparametre indgår i miljøvurderingen:

- Geologi og landskab
- Naturværdier
- Kulturarv
- Friluftsliv og formidling
- Befolkning og erhverv

Nationalparkbestyrelsen har bl.a. til opgave at udarbejde og gennemføre en nationalparkplan. Planen må ikke stride mod vandplaner og Natura 2000-planer for skov og natur, kommuneplaner, lokalplaner, råstofplaner samt Fingerplanen. Nationalparkbestyrelsen kan som udgangspunkt gøre indsigelse efter planloven og er klageberettiget efter naturbeskyttelsesloven, planloven, vandløbsloven, råstofloven og skovloven.

Geologi og landskab

Nationalparkområdet omfatter et stærkt varierede moræne og dødislandskab. De varierede naturgeografiske forhold danner den dag i dag grundlag for arealudnyttelsen. Store dele af de eksisterende skove er beliggende på arealer, som har været skovbevoksede gennem århundreder og de mange vådområder og mere næringsfattige arealer, præget af flyvesand og aflejringer af grus har udgjort fundamentet for den eksisterende udnyttelse af landskabet. I nationalparkområdet findes flere værdifulde overdrev og lysåbne arealer på de næringsfattige jorde, f.eks. Melby Overdrev, som er afhængige af en særlig pleje eller driftsform for at bevare deres udtryk. Det forventes, at der med oprettelsen af nationalparken vil ske en styrkelse af områdets geologiske og landskabelige værdier bl.a. gennem projekter med pleje af landskabets natur og øget synlighed af landskabets former.

Naturværdier

Nationalparkområdet rummer meget væsentlige naturværdier herunder en lang række naturtyper og særlige plante- og dyrearter, som optræder på nationale og internationale lister over fredede eller beskyttelseskrævende arter. Nationalparkområdet omfatter de store skove som Gribskov, Tisvilde Hegn og skovene omkring Helsingør samt de store søer Arresø, Esrum Sø og Gurre Sø, men rummer også værdifulde kystnære naturområder med klitter samt enge, overdrev, heder, moser og højmoser, hvoraf flere er placeret i landskabsstrøg mellem de store Natura 2000-områder. Det vurderes, at en nationalpark f.eks. gennem frivillige aftaler om pleje af arealer vil kunne styrke og bevare naturtyperne, som bl.a. er truet af tilgroning og visse steder af næringsstofbelastning. Naturgenopretningsprojekter samt etablering af

spredningskorridorer kan være med til at skabe større og bedre sammenhængende naturområder og dermed bevare og styrke naturtypernes kvalitet og mangfoldighed.

Kulturarv

Nationalparkens kulturmiljøer repræsenterer vigtige udsnit af det nordsjællandske kulturlandskab med særlige kendetegn fra kirkens og kongernes brug af området. De værdifulde kulturspor og kulturmiljøer ligger meget tæt og tilføjer nationalparken et unikt præg. Kulturarven spiller en helt central rolle for etableringen af en nationalpark i Nordsjælland, og oprettelsen af nationalparken kan være med til at bevare og synliggøre områdets kulturhistoriske værdier. Med oprettelsen af en nationalpark er der gode muligheder for at styrke allerede igangværende initiativer, og nationalparkens bestyrelse kan med nationalparkplanen desuden sætte fokus på synliggørelse og formidling af de kulturhistoriske værdier og samspillet mellem menneske og natur. Nationalparken kan være med til at understøtte konkrete tiltag i samarbejde med øvrige aktører, herunder kommunerne og de kulturhistoriske museer i området.

Friluftsliv og formidling

Der findes allerede i dag mange og varierede oplevelsesmuligheder og faciliteter for friluftsliv i nationalparkområdet. Formidlingen af de kulturhistoriske værdier i området varetages af en lang række aktører bl.a. af museerne, kommunerne, Esrum Kloster & Møllegård, slottene og Naturstyrelsen Nordsjælland. Nationalparkens bestyrelse kan i samarbejde med de lokale aktører og lokalbefolkningen understøtte koordineringen af de eksisterende oplevelsestilbud og muligheder, som findes i området. Oprettelsen af nationalparken forventes at give en stigning i antallet af besøgende i området, hvilket kan resultere i øget trafik og slidtage på nogle arealer. Nationalparkbestyrelsen kan være med til at afhjælpe dette gennem samarbejde med kommunerne og lodsejerne. Forsknings- og uddannelsesinstitutioner i området kan sammen med nationalparken også være med til at forene forskning, uddannelse og formidling af nationalparkens indhold og værdier.

Befolkning og erhverv

Nationalparkområdet omfatter udover de store naturarealer både by. Byerne langs kysten samt den ældste og centrale del af Helsingør og Frederiksværk i den vestlige del af nationalparken er attraktive besøgsmaal for hele hovedstadsområdet og danner ramme om særligt éndagsturisme på grund af de mange kulturhistoriske attraktioner og gode rammer for friluftsliv. Sommerhusturismen og de mange veletablerede initiativer bl.a. omkring lokal fødevarerproduktion og forskellige former for oplevelsesøkonomi er ligeledes af stor betydning for lokalområdet. En kommende nationalpark vil kunne understøtte de mange initiativer, og en brandingeffekt som følge af nationalparkens oprettelse forventes kunne styrke det lokale erhvervsliv. Der vil fortsat være mulighed for at drive og udvikle land- og skovbrugserhverv, da rammevilkårene er de samme indenfor som udenfor nationalparken.

1. Formål, indhold og forhold til andre planer

Formålet med bekendtgørelsen er at oprette Nationalpark Kongernes Nordsjælland og fastsætte regler for nationalparkbestyrelsens arbejde. Nationalparkbestyrelsen er et uafhængigt organ inden for den statslige forvaltning. Bestyrelsen nedsættes af miljø- og fødevareministeren.

Bekendtgørelsen udstedes med hjemmel i nationalparkloven og indeholder regler om:

- Formål og afgrænsning (kap. 1)
- Målsætninger for nationalparkens udvikling (kap. 2)
- Nationalparkfond Kongernes Nordsjælland (kap. 3)
- Administrative bestemmelser og ikrafttrædelse (kap. 4)

Bestyrelsen har bl.a. en væsentlig opgave i at udarbejde og gennemføre en plan for nationalparkens etablering og udvikling.

Nationalparkplanen må ikke stride imod følgende planlægning:

- Vandplaner og Natura 2000-planer og handleplaner for realiseringen af disse planer efter lov om miljømål m.v. for vandforekomster og internationale naturbeskyttelsesområder (miljømålsloven)
- Natura 2000-skovplaner efter skovloven
- Kommuneplaner og lokalplaner efter lov om planlægning
- Råstofplaner efter råstofloven
- Fingerplanen

Hvis et kommunalt planforslag har væsentlig betydning for nationalparkens udvikling, kan nationalparkbestyrelsen som udgangspunkt gøre indsigelse efter planloven og er i øvrigt klageberettiget efter naturbeskyttelsesloven, planloven, vandløbsloven, råstofloven og skovloven.

Når nationalparken har gennemført et naturforvaltningsprojekt på et areal, som er erhvervet af nationalparkfonden, overdrages arealet til staten eller én af de fem omfattede kommuner: Fredensborg, Gribskov, Halsnæs, Helsingør og Hillerød, idet der f.eks. indgås en aftale om pleje og vedligeholdelse i overensstemmelse med nationalparkplanen.

2. Alternativer

Miljøvurderingen er udarbejdet i forhold til det alternativ, at der ikke oprettes en nationalpark (nul-alternativ). Der er ikke opstillet andre alternativer. I dette kapitel redegøres kort for konsekvenserne ved det alternativ, at der ikke oprettes en nationalpark. Der gives i kapitel 3 en mere uddybende beskrivelse og vurdering af miljøstatus for en række miljøparametre.

2.1. Konsekvenser ved ikke at oprette en nationalpark (0-alternativet)

De væsentligste naturområder i nationalparken udgøres af de store primært statsejede Natura 2000-områder, mens de privatejede arealer indenfor nationalparken beliggende i det åbne landskab mellem de store naturområder udgøres af ofte små ekstensivt drevne brug og hobbybrug. Områdets væsentligste naturtyper omfatter store skove og søer, klitlandskaber, moser, enge, rigkær, overdrev, heder, vådområder og højmoser. Naturtyperne har stor betydning for bevarelsen af de særlige plante- og dyrearter, som optræder på nationale og internationale lister over fredede eller beskyttelseskrævende arter. Af særlig betydning er levestederne i skove med lang kontinuitet samt de lysåbne naturtyper, som er sårbare over for ophør af naturpleje, tilgroning og næringsstofberigelse. Det forventes også uden en nationalpark, at den generelle opmærksomhed på bevarelse af de sårbare naturområder vil have et væsentligt fokus, bl.a. gennem Natura 2000-planerne.

Nationalparkens kulturmiljøer repræsenterer et vigtigt udsnit af det nordsjællandske kulturlandskab med kongernes brug og påvirkning af landskabet som et centralt element. Nationalparken rummer desuden mange fredede fortidsminder, særligt i skovene men også i det åbne land og i byerne. Kulturarven kan ofte være sårbar overfor ændringer og beskyttes derfor gennem fredningsbestemmelser og herunder bevarende pleje. Der er taget mange initiativer til at styrke og sikre områdets kulturarv, og disse initiativer må forventes fortsat at have bevågenhed også uden en nationalpark. Det forventes, at de karakteristiske skovlandskaber med de eksisterende fredninger samt pleje og hensigtsmæssig drift kan bevare deres særegne udtryk også uden en nationalpark.

Nationalparken rummer et stærkt varieret landskab domineret af store søer og skove, men også af vådområder og værdifulde overdrev og lysåbne arealer, som er afhængige af en særlig pleje eller driftsform for at bevare deres udtryk. Kongernes tilstedeværelse i området har resulteret i en helt unik bevarelse af særlige skovlandskaber egnet til kongejagt, som i nyere tid også danner rammen om friluftsliv. De største trusler og udfordringer for de landskabelige og geologiske værdier, som de fremstår i dag, vil være knyttet til de aktiviteter, der ændrer landskabets former, strukturer og kontraster.

Områdets besøgs- og formidlingssteder fungerer i dag som støttepunkter for friluftsliv og formidling af naturen, kulturhistorien og landskabet, og her er der mulighed for udbygning. Formidlingen af de kulturhistoriske værdier i området varetages bl.a. af museerne i området og Esrum Kloster & Møllegård, slottene og Naturstyrelsen Nordsjælland. Der findes i området flere forsknings- og formidlingsinstitutioner, der sammen er med til at forene forskning, uddannelse og formidling af nationalparkens indhold og værdier. Uden oprettelsen af en nationalpark vil de lokale initiativer skulle finansieres og understøttes gennem andre tiltag.

3. Miljøstatus i dag

I dette kapitel redegøres for den nuværende status for en række miljøparametre og den udvikling, som forventes at finde sted i området. Denne vurdering bygger bl.a. på Pilotprojekt Nationalpark Kongernes Nordsjælland 2005, kommunernes forslag til nationalpark fra 2014 med forslag til revideret afgræsning fra 2017, samt kommuneplaner og øvrig status for natur og øvrige fagområder.

Der er på baggrund af høring af relevante myndigheder og med udgangspunkt i bekendtgørelsens formål og overordnede målsætninger identificeret følgende miljøparametre:

1. Geologi og landskab
2. Naturværdier
3. Kulturarv
4. Friluftsliv og formidling
5. Befolkning og erhverv

Nedenstående præsentation og vurdering af det overordnede naturgrundlag, kulturarven, friluftsliv og formidling samt befolkning og erhverv indenfor nationalparkområdet danner grundlag for fastlæggelsen af målsætninger for udvikling af en kommende nationalpark. Dette beskrives nærmere i kapitel 5.

3.1. Geologi og landskab

Landskabet formet af istiden

Få steder i Danmark findes en så varieret naturgeografi samlet på et så relativt begrænset område som i Nordsjælland. De mest dominerende landskabselementer i Nordsjælland er yngre moræneaflejringer fra den seneste istid: randmoræne- og dødislandskaber, issøbakker og -lavninger samt klitter dannet af flyvesand. Nordsjælland dannede i slutningen af sidste istid rammen om flere glaciale ophold, der skabte dødislandskabet, og isens genfremstød har dannet større og mindre randmorænelandskaber. En betydelig del af områdets lavtliggende terræn lå desuden under havniveau i den seneste istid. Landhævningen har efterfølgende været stor i Nordsjælland, hvorfor området rummer omfattende vådområder med gammel havbund. I nationalparkområdet findes således flere fossile fjorde. Fjordene udgjorde en del af det såkaldte Litorinahav. De fossile fjorde er lokaliseret til områder omkring Pandehave Å, Esrum Å, Arresø samt den nordligste del af Højbro Å. Både i forhold til natur, landskab og kulturhistorie rummer de fossile fjorde store værdier og potentialer. Den omtalte landhævning førte til, at de fossile fjorde blev til ferske lavvandede eller delvist tørlagte vandområder. Mange lavbundsarealer er desuden siden tørlagte ved dræning. Lavbundsarealerne i området omfatter - udover de fossile fjorde, bl.a. de store afvandede søer lige nord for nationalparkens afgræsning: Søborg Sø og Keldsø - også vandløbsnære arealer i ådalene og adskillige større og mindre vådområder med vandhuller, moser og enge.

Landhævningen har også resulteret i høje kystskrænter langs nordkysten og flyvesandflugten i perioden 1500-1800 har sat sit præg på den nordvestlige del af Nordsjælland. Disse naturgeografiske forhold danner udgangspunkt for et meget varieret eksisterende og potentielt naturindhold i området. Jordbunden er flere steder karakteriseret ved smeltevandsgrus eller smeltevandssand, hvor det kystnært karakteriseres ved flyvesand. Disse jordarter udvaskes relativt hurtigt; sand og grus danner derfor udgangspunkt for overdrev og heder med nøjsom vegetation. Inden for nationalparken findes Hornebyåsen lige syd for Hornbæk. Kystskrænterne udgør en kategori for sig selv - langs hele Kattegatkysten og Roskilde Fjordkysten syd for Frederiksværk er der ubrudte strækninger med kystnære skrænter. I Helsingør ud til Øresundskysten findes en markant kystskrænt fra Litorinahavet. Omfattende dele af de kystnære områder i Nordsjælland er udlagt som sommerhusområder og er bebyggede, men indeholder fortsat et stort antal meget værdifulde hede- og overdrevslokaliteter. Melby Overdrev og Hornbæk Plantage er eksempler på dette. Udover åsene og

kystskrænterne findes der i nationalparkområdet en hel del stærkt skrånende arealer bl.a. i området omkring Frederiksværk, Arrenæs og Arrenakke. Området øst/nordøst for Arresø, områder i og omkring skovene Tisvilde Hegn og Gribskov (parallelbakker), området mellem Esrum Sø og Kattegat - områderne omkring Firhøj, Hesbjerg og Højbjerg samt strøget øst for Esrum Sø mellem Knurrenborg Vang og Klosteris Hede. Det fossile fjordområde Pandehave Å er bl.a. på grund af jordbundsforholdene omgivet af hede- og overdrevsområdet Rusland. Her findes bevaringsværdig skov på de fossile kystskrænter.

Skovene

Samlet udgør skovene omkring 53 % af nationalparkens samlede areal. De store skovarealer er primært statsejede mens de private skove udgør ca. 3 % af nationalparkens samlede areal. Ved at sammenligne beliggenheden af de eksisterende skove med Videnskabernes Selskabs kort fremgår det, at meget store dele af de eksisterende skove er beliggende på arealer, som har været skovbevoksede gennem århundreder. Forklaringen på de store skovarealer skal dels søges i naturgrundlaget men i høj grad også arealernes århundreder lange udnyttelse som skov. Gribskov ligger på den nordlige del af den store nordsjællandske randmorænebue; et dødislandskab, men på grund af det sammenhængende skovdække fremstår hele området som én landskabstype. Gribskov er beliggende i et randmoræne- og dødislandskab, som består af langstrakte parallelt løbende serier af bakker og lavninger.

Søerne

Det samlede søareal indenfor nationalparken er 6.401 ha svarende til ca. 25 % af nationalparken. Heraf udgør Arresø og Esrum Sø langt de væsentligste dele. Arresø, som ligger i nationalparkens vestlige del, er Danmarks største sø med et areal på 41km². Søen er forholdsvis lavvandet med en største dybde på 5,6 m og en middeldybde på 3,1 m. Søen er omgivet af rørsumpe, mens der i den sydlige del findes to større moser med relikte tørvegrave, enge og pilekrat. Øst for Frederiksværk by strækker halvøen Arrenæs sig ud i Arresø. Arresøs opland består primær af dyrkede landbrugsarealer. Oplandet afvandes til søen fra de fire store vandløb Ramløse Å, Pøle Å, Æbelholt Å og Lyngby Å. Frem til 1700-tallet forekom mange oversvømmelser på grund af tilsanding af det oprindelige afløb, som løb via Arrenakke Å. Man etablerede derfor Arresø Kanal, der blev færdig i 1719. Vandkraften fra kanalen blev udnyttet til den tidlige industri ved Frederiksværk.

Esrum Sø, som med et areal på 17 km² er Danmarks næststørste sø, er landets vandrigeste. Esrum Sø ligger i en meget dyb langstrakt lavning, som har afløb til Kattegat via smeltevandsdale nord for søen. I søens nordlige og sydlige ende ligger mange mindre mosedannelser og engarealer. Esrum Sø har en karakteristisk form med relativt stejle skrænter og et stort jævnt bundareal på 18-22 meters dybde. Søen har tre karakteristiske bugter mod nord og den smalle bugt Møllekrogen i den sydlige ende. Vestsiden af Esrum Sø grænser op til Gribskov, og store dele af søens nordlige og østlige omgivelser er fredede. Gurre Sø omfatter et areal på omkring 200 ha og er kun ca. 4 m dyb. Søen ligger i et større skovområde, der bl.a. består af Gurre Vang. Søen er opstået i en gryde på den oprindelige moræne- eller hedeslette, der ligger i det kuperede dødislandskab. Skovene omkring Gurre Sø rummer desuden mange skovsøer. De mange sø- og mosedannelser er særligt næringsfattige på grund af den grusede jordbund. Gurre Sø var tidligere en såkaldt lobeliesø. Det vandrige område har dannet baggrund for lokaliseringen af Gurre Slot.

Det åbne land

Nationalparken omfatter ca. 2.423 ha landbrugsområde i privat eje, som drives og opleves meget forskelligt, fordi terrænet og jordbundsforhold varierer kraftigt. Nationalparkområdet omfatter et stærkt varierede moræne og dødislandskab. De varierede naturgeografiske forhold danner den dag i dag grundlag for arealudnyttelsen. Store dele af de eksisterende skove er beliggende på arealer, som har været skovbevoksede gennem århundreder og de mange vådområder og mere næringsfattige arealer, præget af flyvesand og aflejringer af grus har udgjort fundamentet for den eksisterende udnyttelse af landskabet. Mange arealer har ligeledes en terrænhældning og bonitet, så de har været vanskelige at opdyrke, og

dermed har de i mange år henligget som græsningsarealer eller ekstensivt dyrkede agre, hvilket giver mange af nationalparkens landskaber en "historisk" og naturpræget karakter. Eksempler på dette er de lavvandede søer i Arresøens opland og langs Pøleåen; naturgenopretningsprojekter f.eks. Solbjerg Engso, Alsønderup Enge og Strødam Enge.

Sammenfattende status og eksisterende trusler

Nationalparken omfatter store dele af det stærkt varierede landskab i Nordsjælland og de meget varierede naturgeografiske forhold udgør naturgrundlaget i området. De mange vådområder, men også de mere næringsfattige arealer har til alle tider udgjort fundamentet for den lokale udnyttelse af landskabet. Skrånende arealer udgør naturmæssigt og geologisk/landskabeligt værdifulde elementer, som giver terrænmæssig variation, men også udfordring i forhold til opdyrkning.

De største trusler og udfordringer for de landskabelige og geologiske værdier, som de fremstår i dag, er knyttet til de aktiviteter og ændringer, der kan sløre landskabets former, strukturer og kontraster. Det gælder f.eks. tilgroning, terræændring m.m. Desuden kan bebyggelse og anlæg sløre eller ændre landskabet, forstyrre udsigter eller være i kontrast til landskabets skala og karakter. I nationalparkområdet findes flere værdifulde overdrev og lysåbne arealer, som er afhængige af en særlig pleje eller driftsform for at bevare deres udtryk. Den eksisterende regulering af det åbne land er med til at sikre, at de åbne landskaber bevarer deres udtryk.

3.2 Naturværdier

Naturen i nationalparken er meget varieret og rummer en lang række værdifulde plante- og dyrearter samt naturområder. De store skove Gribskov, Tisvilde Hegn og Teglstrup Hegn er af en sådan størrelse og kvalitet, at de har international betydning. De store søer Arresø, Esrum Sø og Gurre Sø har også meget værdifuld natur, bl.a. med store fugleinteresser. Søerne har med deres relativt gode vandkvalitet tilknyttet en værdifuld flora. Kystlandskabet med værdifulde klitnaturtyper findes ved Tisvilde Hegn, Melby Overdrev og Hornbæk Plantage. Især Melby Overdrev har en helt unik insektfauna. Større værdifulde græsnings- og høsletsarealer med en unik flora findes bl.a. omkring Arresø ved Ll. Lyngby Mose og i Gribskov. I Teglstrup Hegn og i Gribskov er der flere steder etableret græsningskov. Teglstrup Hegn rummer den værdifulde højmosse Skidendam og hængesækken Fandens hul.

Naturtyperne er truet af næringsstofforforsel, det gælder især søerne og de næringsfattige naturtyper som f.eks. højmoser. Den atmosfæriske næringsstofforforsel vurderes dog generelt at være noget lavere i forhold til store dele af det øvrige land især på grund af det udbredte ekstensive landbrug i Nordsjælland. Flere af søerne er belastet af næringsstoffer, der tilføres med vandløbsvand, og især Arresø er belastet af store mængder fosfor fra søens bundsediment.

Igennem de senere år er der gjort en stor indsats både på de statsejede, de kommunalt ejede og på private arealer for at fremme biodiversiteten. Skovdriften på statens arealer er lagt om til naturnær skovdrift. Meget ensaldrende monokultur med rødgran er konverteret til blandede skovnaturtyper med en større biologisk mangfoldighed. Der er genskabt en lang række vådområder i Gribskov, men også i flere andre skove og på naturarealer. Samtidig er der også skabt flere lysåbne områder i skovene, hvoraf flere af områderne græsses f.eks. i Hellebæk Kohave samt Ulvedalene og Hessemosen i Gribskov. Mere dødt ved får lov til at henligge end tidligere, og gamle træer bevares og lysstilles af hensyn til bl.a. insekter. Den øgede indsats for naturen har betydet, at der er kommet flere fugle til Nordsjælland, herunder f.eks. rovfugle. Gennem de seneste mange årtier er mange insekter, især sommerfugle, forsvundet fra

Nordsjælland f.eks. fra Gribskov, og selvom levestederne nu flere steder forventes at være tilstrækkelige for den enkelte art, har en række af arterne svært ved at indvandre.

I rapporten "Naturkapital indeks for danske kommuner", teknisk rapport fra DCE nr. 92, 2017, er naturkapitalen for landets kommuner vurderet på baggrund af naturareal og naturkvalitet. Nationalparken rummer således naturværdier, der indplacerer de fem nordsjællandske kommuner blandt landets 16 "bedste" kommuner.

Naturtyper

Nationalparkområdet rummer naturtyper af national og international betydning samt et stort antal plante- og dyrearter, som er optaget på EF-Habitatdirektivets bilag II og IV eller på EF-Fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I, som er fredede og/eller rødlistede i Danmark, eller som er sjældne i øvrigt.

En række områder er omfattet af naturbeskyttelseslovens §3. Områdets væsentligste naturtyper omfatter skove, søer og klitter, samt overdrev, ferske enge og moser, især forskellige typer af rigkær og fattigkær. Store dele af nationalparken indgår i Natura 2000-områderne nærmere beskrevet i Kapitel 4. Af naturtyper opført på habitatdirektivets bilag I forekommer 31 forskellige i nationalparken (Tabel 3.2.1).

Tabel 3.2.1. Habitatnaturtyperne på udpegningsgrundlag i Natura 2000-områderne inden for nationalparken med angivelse af areal

2110 Forklit – 21,7 ha	<i>Skovtyper</i>
2120 Hvidklit – 34,5 ha	9110 Bøg på mor – 1.125,2 ha
2130 Grå/grøn klit – 46,5 ha	9130 Bøg på muld – 798,8 ha
2140 Klithede – 119,1 ha	9160 Ege-blandskov – 260,6 ha
2160 Havtornklit – 1,9 ha	9190 Stilkegekrat – 83,1 ha
2180 Skovklit – 151,0 ha	91D0 Skovbevokset tørvemose - 248,3 ha
2190 Klitlavning – 10,3 ha	91E0 Elle- og askeskov – 419,6 ha
2250 Enebærklit – 1,6 ha	
2320 Revling-indlandsklit - 10,7 ha	<i>Søtyper</i>
2330 Græs-indlandsklit- 10,7 ha	3110 Lobeliesø – 209,1 ha
4030 Tør hede – 11,7 ha	3130 Søbred med småurter – 7,9 ha
6210 Kalkoverdrev – 4,4 ha	3140 Kransnålalgesø – 0,7 ha
6230 Surt overdrev – 25,5 ha	3150 Næringsrig sø – 5721,1 ha
6410 Tidvis våd eng – 9,3 ha	3160 Brunvandet sø – 65,6 ha
7110 Højmose – 3,4 ha	
7140 Hængesæk – 28,0 ha	<i>Vandløb og bræmmer langs disse</i>
7220 Kildevæld – 0,4 ha	3260 Vandløb
7230 Rigkær – 54,6 ha	6430 Urtebræmme

Flora - karplanter

I nationalparkområdet forekommer en meget rig karplanteflora, som overvejende har sine levesteder i de ovennævnte naturtyper. Af særlig betydning er de levesteder, som holdes lysåbne og lavtvoksende samt søer med forholdsvis god vandkvalitet og skove med lang kontinuitet. Ingen af arterne er opført på Habitatdirektivets bilag II eller IV, til gengæld findes 16 arter på den danske rødliste. Orkidéerne er fredet i Danmark. I skemaet nedenfor er arterne angivet med forkortelser vedrørende rødlistede arter med følgende betegnelser: RE – regionalt forsvundet, CR – kritisk truet, EN – moderat truet, VU – sårbar og NT – næsten truet.

Tabel 3.2.2. Karplanter, der er fredede, rødlistede og/eller sjældne i nationalparkområdet. For arterne på den danske rødliste er angivet kategorierne VU, NT og EN

Karsporeplanter	Vikke, Kassubisk	Vandaks, Græsbladet
Ulvefod, Almindelig	Vikke, Lyng- VU	Vandaks, Hjerterbladet
Ulvefod, Femradet	Leverurt	Vandaks, Spidsbladet NT
Ulvefod, Liden	Perikon, Lådden	Vandaks, Spinkel
Ulvefod, Otteradet	Perikon, Smuk	Guldstjerne, Eng-
Månerude, Almindelig	Stedmoderblomst, Klit-	Guldstjerne, Liden
Kambregne, Almindelig	Steffensurt, Liden NT	Gøgeurt, Kødfarvet
Mangeløv, Bjerg-	Steffensurt, Spidsbladet	Gøgeurt, Maj-
Mangeløv, Butfinnet	Tusindblad, Krans-	Gøgeurt, Plettet
Mangeløv, Finbladet	Hønsebær	Gøgeurt, Skov-
Mangeløv, Guldskael-	Klaseskærm, Vand-	Gøgeurt, Tyndakset
Slangetunge	Seline	Hullæbe, Glat (Nikkende)
Murrude NT	Rosmarinlyng	Hullæbe, Skov-
	Melbærris, Hede-	Hullæbe, Sump-
Tokimbladede	Vintergrøn, Enblomstret	Knærod
Pors, Mose-	Vintergrøn, Ensidig	Hjertelæbe
Skræppe, Sump-	Vintergrøn, Klokke-	Pukkellæbe EN
Mælde, Skønbægret	Vintergrøn, Mose- NT	Fliglæbe, Hjerterbladet
Mælde, Tykbladet	Vintergrøn, Skærm- NT	Fliglæbe, Ægbladet
Firling, Knude-	Snylterod, Almindelig	Rederod
Knave, Flerårig	Snylterod, Glat	Gøgelilje, Bakke- NT
Limurt, Nikkende	Fredløs, Lund-	Gøgelilje, Skov-
Kobjælde, Nikkende	Samel	Pindsvineknop, Ten-
Engblomme	Svalerod	Pindsvineknop, Spæd
Frøstjerne, Sand-	Silke, Lyng-	Siv, Børste-
Frøstjerne, Bugtet	Hanekro, Sand-	Siv, Fin
Vandranunkel, Kredsbladet	Voldtimian	Siv, Liden
Ranunkel, Krybende NT	Brunrod, Vand-	Siv, Småblomstret
Ranunkel, Stivhåret	Øjentrøst, Kirtel-	Siv, Stilk- VU
Lærkespore, Finger-	Øjentrøst, Lyng-	Siv, Tråd-
Lærkespore, Klatrende	Kohvede, Blåtippet VU	Frytle, Bleg
Kalkkarse, Stivhåret	Vibefedt	Fladaks, Brun EN
Tandrod	Blærerod, Almindelig	Star, Dynd-
Kokleare, Læge-	Blærerod, Slank	Star, Forlænget
Hjertekarse	Linnæa	Star, Gul
Brøndkarse, Tykskulpet	Skabiose, Due-	Star, Langakset
Reseda, Gul	Kattefod	Star, Loppe-
Reseda, Farve-	Tidsel, Bakke-	Star, Lyng-
Soldug, Liden	Evighedsblomst, Gul	Star, Skede-
Soldug, Rundbladet	Høgeurt, Skov- coll.	Star, Skrænt- VU
Ribs, Vild	Høgeurt, Lancetbladet	Star, Tue-
Agermåne, Vellugtende	Brandbæger, Vand-	Sumpstrå, Nåle-
Potentil, Mat	Fnokurt, Kær-	Kogleaks, Fåblomstret
Bibernelle, Blodstillende	Skorsoner, Lav	Tuekogleaks, Vestlig
Rose, Klit-	Tornløs Hornblad	Næbfrø, Hvid
Multebær		Hvene, Sand-
Fruebær	Enkimbladede	Rævehale, Gul
Astragal, Dansk	Kærmysse	Rørhvene, Skov-
Fladbælg, Kær-	Blomstersiv VU	Flitteraks, Nikkende
Fugleklo, Liden	Frytle	Rottehale, Sand-
	Vandaks, Brodbladet VU	
	Vandaks, Butbladet	
	Vandaks, Liden	

Mosser

I nationalparkområdet forekommer mange sjældne mosser, især arter, som knytter sig til skovmiljøer. Levermosset *Myriocoleopsis minutissima* vokser på en bøg i Gribskov, som det eneste sted i hele Norden. Bladmossierne Åben krogstand, Bark-dækmos, Butbladet furehætte og Stor låddenhætte er sjældne epifytter på løvtræer. Arter af Sortmos findes kun på sten i skove. Grøn buxbaumia, der er opført på Habitatdirektivets bilag II, vokser overvejende på humusrig, åben morbund – og undertiden på nedbrudte træstammer i granskove og blandede gran- og løvbevoksninger. Tandet trådmoss, Bæk-skælryg og Bæk-skulderbæger er knyttet til sten i skovvandløb. Lysåbne og skovklædte moser rummer også stor mosdiversitet. Her finder man de sjældne arter af Tørvemos, Butbladet kløvtand, Sortstænglet sumpmos, Spinkel tæppemos, Fjer-kamos, Alm. flagelmos, Mose-sækmos, Mose-dværghånd m.fl.

Tabel 3.2.3. Sjældne mosser, der forekommer i nationalparkområdet

Bladmosser	Trådmoss, Tandet	Levermosser
Buxbaumia, Grøn (bilag II)	Tæppemos, Spinkel	<i>Myriocoleopsis minutissima</i>
Buxbaumia, Rundkapslet	Kortkapsel, Elle-	Blæremoss, Opblæst
Sækkapsel, Stilkløs	Vortetand, Stor	Dobbeltblad, But
Urnekapsel, Dværg-	Kamos, Fjer-	Dværghånd, Mose-
Rademos, Ler-	Aspemos, Mangefrugtet	Flagelmos, Almindelig
Kløvtand, Butbladet	Bregnemoss, Fingrenet	Foldbæger, Rød
Tyndvinge, Mangegrenet	Sortmos, Lille	Skulderbæger, Bæk-
Tyndvinge, Skør	Sortmos, Ribbe-	Skælryg, Bæk-
Ribbemos, Skov-		Styltemoss, Stor
Smaltand, Brod-	Tørvemosser	Sækmos, Mose-
Nikkemos, Gul	Tørvemos, Rustbrun	Tretand, Skævbladet
Sumpmos, Sortstænglet	Tørvemos, Sod-	Tveblad, Bæk-
Børstemoss, Stor	Tørvemos, Stribet	Tveblad, Dværg-
Furehætte, Butbladet	Tørvemos, Tætbladet	Tveblad, Liden
Furehætte, Skål-	Tørvemos, midtstillet	Gaffelløv, Blågrøn
Låddenhætte, Stor		
Køllemos, Tand-		
Dækmos, Bark-		
Krogstand, Åben		

Laver

Der foreligger kun beskeden viden om forekomst af lavarter i nationalparkområdet. Den er baseret på undersøgelser i Tisvilde Hegn og Melby Overdrev, samt i Gribskov. Det formodes, at de sjældne arter overvejende er knyttet til gamle løvskovspartier og/eller klitter.

I skemaet nedenfor er arterne angivet med forkortelser vedrørende rødlistede arter med betegnelserne RE regionalt forsvundet, CR kritisk truet, EN moderat truet, VU sårbar og NT næsten truet.

Tabel 3.2.4. Laver, der er rødlistede eller sjældne i nationalparkområdet (angivet med kategorier jf. ovenstående definition)

Bægerlav, Grågrøn VU	Blegskivelav, Udbredt CR	Orangelav, Gråskurvet EN
Bægerlav, Kliddet CR	Blegskivelav, Vorte- EN	Parasitnål, Kortstillet EN
Bægerlav, Klit- VU	Bogstavlav, Almindelig VU	Prikvortelav, Bitter VU
Bægerlav, Kreneleret NT	Bogstavlav, Forsvindende CR	Prikvortelav, Gul CR
Bægerlav, Lakrød VU	Bogstavlav, Grøn EN	Prikvortelav, Ru VU
Bægerlav, Opblæst VU	Bogstavlav, Nåleprikket VU	Prikvortelav, Skurvet EN
Bægerlav, Pigget NT	Bogstavlav, Olivenbrun EN	Punktlav, Sprække- VU
Bægerlav, Sortfodet CR	Bogstavlav, Rødpudret	Rødskivelav, Almindelig VU
Bægerlav, Spids VU	Dactylospora, Pertusaria- VU	Skivelav, Gele- VU

Bægerlav, Spættet VU	Dugskivelav, Grå CR	Skivelav, Gul EN
Bægerlav, Stød- NT	Fyrrelav, Grå NT	Slørkantlav, Alm. VU
Bægerlav, Syl- NT	Gammelskovslav, Røddbrun RE	Stolpelav, Kliddet NT
Bægerlav, Takket VU	Grønskorpe, Hvidrandet VU	Storsporelav, Blødende EN
Rensdyrlav, Styg EN	Kantskivelav, Almindelig VU	Tensporelav, Elme-
Skjoldlav, Mat CR	Kantskivelav, Bøge- EN	Thelopsis, Brun CR
Skjoldlav, Tynd NT	Kantskivelav, Filtrandet VU	<i>Tremella pertusariae</i>
Skæglav, Almindelig VU	Kantskivelav, Gulgrøn EN	Trådkantlav, Gul EN
Skæglav, Busket VU	Kantskivelav, Kvist- VU	Trådkantlav, Gul EN
Skæglav, Liden VU	Knappenåslav, Gulgrøn	
Blegskivelav, Bark- VU	Kærnelav, Glinsende EN	

Svampe

På grund af den meget store variation i naturtyper og de mange gamle skove findes der en usædvanligt rig svampeflora i nationalparkområdet. Der findes således 177 rødlistede svampearter, hvoraf 128 af dem hører til de truede kategorier, hvilket angives nedenfor i Tabel 3.2.5. Grøngul pastelporesvamp (*Gleophorus pannocinctus*) regnedes for at være forsvundet fra Danmark, men er nu genfundet få steder, bl.a. i Gribskov. I 2016 blev Tørvemos-sortbæger (*Pseudoplectania episphagnum*) fundet i Skidendam i Teglstруп Hegn som ny art i Danmark. Dette er indtil videre det eneste fund af arten i landet. Den findes kun i de fineste og mest urørte højmoser og er sjælden i resten af Nordeuropa.

I skemaet nedenfor er arterne angivet med forkortelser vedrørende rødlistede arter betegnelserne: RE regionalt forsvundet, CR kritisk truet, EN moderat truet, VU sårbar og NT næsten truet.

Tabel 3.2.5. Svampe, forekommende i nationalparkområdet (angivet med kategorier jf. ovenstående definition)

Bævretop, brusk- VU	Pindsvinepigsvamp CR
Børstepigsvamp VU	Posesvamp, dunstokket VU
Børsteporesvamp EN	Posesvamp, snyltende VU
Champignon, agerhøne- VU	<i>Psathyrella spintrigeroides</i> VU
Champignon, klit- VU	<i>Ramaria krieglsteineri</i> EN
Champignon, purpur- VU	Ridderhat, halsbånd- VU
<i>Cortinarius caesiostramineus</i> EN	Ridderhat, højstokket VU
<i>Cortinarius talus</i> VU	Ridderhat, kantet VU
<i>Cortinarius tophaceus</i> EN	Ridderhat, orangegul EN
Elmehat EN	Ridderhat, silke- VU
Fagerhat, mørk VU	<i>Russula persicina</i> VU
Fedtporesvamp, rosa EN	Rødblåd, ruskællet VU
Filthat, blålig VU	Rødblåd, sart EN
Filthat, skællet VU	Rødblåd, skønfodet EN
Filthat, spatel- VU	Rødblåd, tykbladet VU
Fladhat, stinkende VU	Rørhat, bleg EN
Flammeporesvamp EN	Rørhat, lamel- EN
Fluesvamp, flosset VU	Savbladhat, børstehåret EN
Fluesvamp, olivengrå kam- EN	Sejporesvamp, grov EN
Foldhat, Queléts VU	Silkehat, gråsort VU
Foldporesvamp, tofarvet EN	Skyggehat, stor VU
Fontænehat, ved- EN	Skærmhat, bleg VU
Frynsehinde, pigget VU	Skærmhat, løvegul EN
Grenkølle, kødfarvet VU	Skærmhat, næbbet EN
<i>Hebeloma vaccinum</i> VU	Skærmhat, sortrandet VU
<i>Helvella confusa</i> VU	Skørhat, anis- CR

Huesvamp, brunbladet VU	Skørhat, blodrød VU
Huesvamp, tørvemos- VU	Skørhat, brun VU
<i>Hyphoderma medioburiense</i> VU	Skørhat, giftrød EN
Ildporesvamp, fyrre- VU	Skørhat, grånende EN
Ildporesvamp, glat EN	Skørhat, gulnende EN
Kalkskind, frugt- VU	Skørhat, honning- EN
Kantarel, grå VU	Skørhat, jod- VU
Klidhat VU	Skørhat, kornet VU
Koralsvamp, abrikos- VU	Skørhat, kul- VU
Koralsvamp, bleg VU	Skørhat, lilla VU
Koralsvamp, blodpletet VU	Skørhat, orangerosa VU
Koralsvamp, drue- VU	Skørhat, puklet VU
Koralsvamp, violet EN	Skørhat, sand- EN
Korkpigsvamp, bæltet VU	Skørhat, sorthvid VU
Korkpigsvamp, orange CR	Skørhat, sump- EN
Korkpigsvamp, rust- EN	Slimrørhat, elfenbens- CR
Kæmpeskælhat, duftende VU	Slørhat, cinnober- VU
Kødpigsvamp, småskællet EN	Slørhat, kvarts- VU
Kødporesvamp, labyrint- CR	Slørhat, orangegylden VU
Køllesvamp, røggrå EN	Slørhat, safrankødet VU
Køllesvamp, småsporet VU	Slørhat, stinkende VU
Køllesvamp, strågul VU	Sneglehat, tvefarvet EN
Læderpigsvamp, mørk VU	Spejlporesvamp, ege- VU
Læderpigsvamp, tragtformet VU	Stilkbovist, frynset EN
Læderpigsvamp, vellugtende EN	Stilkbovist, gråhvid EN
Læderporesvamp, ensfarvet VU	Stilkbovist, vinter- VU
Mælkehat, elfenbens- VU	Stjernebold, liden VU
Mælkehat, kokosbrun VU	Stjernebold, navle- EN
Mælkehat, lærke- VU	Stødrørhat CR
Mælkehat, røggrå VU	Tjæreporesvamp, løv- EN
Mælkehat, spiselig EN	<i>Tomentella lateritia</i> VU
Nøgenhat, tørve- EN	Tragthat, bestøvlet EN
Parasolhat, finskællet VU	<i>Trichoglossum walteri</i> EN
Parasolhat, grønnskællet EN	Trompetkølle VU
Parasolhat, gråbrun VU	Tåresvamp, skorpe- VU
Parasolhat, kliddet VU	Vedtragthat VU
Parasolhat, sødtduftende EN	Vokshat, krat- VU
Pastelporesvamp, grøngul RE (genfundet)	Voksporesvamp, purpur- VU

Hvirvelløse dyr

Nationalparken rummer en række sjældne hvirvelløse dyr, hvoraf flere arter er på habitatdirektivets bilag II og IV. Mange steder er en række dagsommerfugle forsvundet, men på især Melby Overdrev findes stadig en bestand af en lang række insekter, hvoraf flere nu er sjældne og har deres eneste danske eller sjællandske levested her. Dværgvandnymfen findes som eneste bestand (i Danmark) i Fandens Hul i Teglstrup Hegn. Stor kærguldsmed er en af de arter, der er i fremgang flere steder inden for nationalparkområdet, der endvidere rummer en række rødlistede arter fra andre artsgrupper. I nedenstående tabel ses blot et lille udvalg af de hvirvelløse dyr, der er sjældne i nationalparkområdet.

Tabel 3.2.6. Hvirvelløse dyr, der er sjældne i nationalparkområdet.

<p>Dagsommerfugle Engperlemorsommerfugl Moseperlemorsommerfugl Markperlemorsommerfugl Gråbåndet bredpande Foranderlig blåfugl Argus blåfugl Bølleblåfugl (NT) Violetrandet Ildfugl Kejserkåbe (EN) Hvid Admiral (NT) Sekspletet Køllesværmer (NT)</p> <p>Natsværmere Jomfrubjørn Birkegaffelhale (LC) Egekarmin (NT) Birkespinner Snehvid birkespinner Hedebjørn Lyngbladmåler Sølvhætteugle Sumpugle</p>	<p>Guldsmede Kærguldsmed, Lille, Kærguldsmed, Stor Grøn mosaikguldsmed (bilag 4 og NT) Dværgvandnymfe Lille kobbevandnymfe</p> <p>Biller Eremit Garver (LC) Fyrregråbuk(EN) Stor Kamløber (RE) Braconyx pineti (LC) Stenichnus godarti (sjælden) Magdalis phlegmatica (LC) Phloiophilus edwardsii (LC) Pissodes validirostris VU) Acylophorus wagenschiebeberi (LC) Axinotarsus maginalis (LC)</p> <p>Øvrige hvirvelløse dyr Skæv vindesnegl Sumpvindesnegl Blå flue, Eudasyphora cyanicolor Edderkoppen Acantholycosa lignaria Jordkrebs Mosskorpion</p>
---	--

Fisk

I nogle vandløb i tilknytning til Esrum Å lever bæklampret og flodlampret, som er meget primitive rundmundede hvirveldyr. Begge arter er på habitatdirektivets bilag II. Flodlampret er meget sjælden på Sjælland, men der findes en stor bestand i Følstrup Bæk og Esrum Å. I flere af vandløbene i nationalparken gyder ørreder. Esrum Sø rummer en forholdsvis stor bestand af rovfisk med bl.a. geder, mens Arresø er kendt for sin svingende bestand af sandart.

Padde og krybdyr

Inden for nationalparkområdet findes krybdyrarterne: hugorm, snog, stålorm, alm firben og markfirben. Af padder findes løgfrø, grøn frø spidssnudet frø, butsnudet frø, springfrø, stor og lille vandsalamander samt skrubtudse. Sjællands største bestand af løgfrøer findes i området omkring Alsønderup og Lille Lyngby ved Arresø bl.a. på baggrund af en målrettet indsats fra Hillerød og Gribskov kommuner. Her har pleje og levestedsforbedringer ved nyetablering og oprensning af eksisterende vandhuller, græsningsaftaler og etablering af overvintringssteder forøget antallet af lokaliteter for løgfrøen. Af arter som er optaget på habitatdirektivets bilag II findes stor vandsalamander samt spidssnudet frø og markfirben er på habitatdirektivets bilag IV.

Pattedyr

Der forekommer 36 arter af landlevende pattedyr indenfor nationalparkområdet ud af i alt 62 arter i Danmark. Frynseflagermus er sjælden i Nordsjælland, men er i de seneste år blevet registreret flere og flere steder i Gribskov, og det vurderes, at den har nu en levedygtig bestand. Frynseflagermusen har i en længere periode været kendt som overvintrende i Kasematterne på Kronborg i Helsingør. Også den sjældne Nordflagermus er regelmæssigt registreret ved Kronborg, hvor den jager bytte. Begge arter er rødlistet og

opført på habitatdirektivets bilag IV. Bæveren blev i årene 2009, 2010 og 2011 reintroduceret til Arresøoplandet, hvorfra den har spredt sig. De udsatte dyr har nu etableret sig, og i flere bæverterritorier er der produceret unger i de seneste år.

Inden for nationalparkområdet er alle Danmarks fire hjortearter repræsenteret: rådyr, sika, dådyr og kronstyr. Sika og dådyr er ikke naturligt hjemmehørende og blev sammen med kronstyr udsat i Nordsjælland i begyndelsen af 1900-tallet. Kongehuset har gennem århundreder drevet jagt på hjortevildtet i de Nordsjællandske skove.

Flere enkeltindivider af mere eller mindre sjældne arter af pattedyr bliver lejlighedsvis registreret indenfor nationalparkområdet eller i umiddelbar nærhed hertil. Vaskebjørnen har en lille, ikke levedygtig bestand men enkelte dyr ses relativt ofte. Elge har flere gange i løbet af de seneste 100 år krydset Øresund fra Sverige til Nordsjælland. I farvandene ud for nationalparkområdet, Kattegat og Øresund, er der observeret vildfarende eller vandrende havpattedyr, som gråsæl, almindelig delfin, øresvin, hvidnæse og kaskelot.

Table 3.2.9. Pattedyr, som forekommer indenfor nationalparkområdet

Insektædere	Harer og kaniner	Rovdyr	Parrettåede hovdyr
Pindsvin	Hare	Ræv	Dådyr
Alm. spidsmus		Lækat	Kronstyr
Dværgspidsmus	Gnavere	Brud	Sika
Vandspidsmus	Egern	Illder	Rådyr
Muldvarp	Bæver	Mink	
	Rødmus	Husmår	Sæler
Flagermus	Mosegris	Skovmår	Spættet sæl
Vandflagermus	Alm. markmus	Grævling	
Frynseflagermus	Dværgmus		Hvaler
Troldflagermus	Halsbåndsmus		Marsvin
Dværgflagermus	Skovmus		
Brunflagermus	Brun rotte		
Sydflagermus	Husmus		
Skimmelflagermus			
Langøret flagermus			

Fugle

Nationalparken rummer områder med særdeles store ornitologiske interesser. Det gælder f.eks. de store søer, som særligt i vinterperioden er rasteområder for mange fuglearter. De store skove rummer levesteder for mange fugle knyttet til skov, men også mange trækfugle besøger området. Der findes f.eks. stor skallesluger og en lang række andefugle. De store skove rummer levesteder for mange fugle f.eks. sortspætten og natravnen. Der er gennem de senere årtier generelt kommet flere store rovfugle til området herunder fiskeørn, havørn samt rød glente. Der er i 2017 ét ynglende fiskeørnepar og flere ynglende havørnepar i nationalparkområdet. Desuden findes der en fast bestand af rørhøg og hvepsevåge samt spurvehøg, duehøg og musvåge. Visse steder er der sikret uforstyrrelse til de ynglende rovfugle. I Gribskov findes en relativ stor bestand af rødrøgget tornskade, og der gøres en indsats særlig for at bevare og sikre denne bestand.

Table 3.2.10. Fuglearter på udpegningsgrundlaget for Fuglebeskyttelsesområderne F106, Arresø og F108, Gribskov

Ynglefugle	Trækfugle der raster i internationalt betydende antal	Trækfugle der raster i nationalt betydende antal
Rørdrum	Stor skallesluger	Fiskeørn
Hvepsevåge		
Rød glente		

Havørn		
Rørhøg		
Plettet rørvagtel		
Isfugl		
Sortspætte		
Rødrygget tornskade		

Tabel 3.2.11. Raste – og trækfugle for hvilke nationalparkområdet er af særlig betydning. Sjældnere eller særligt talrige vintergæster er desuden taget med på listen

Lappedykkere	Tranefugle
Toppet lappedykker	Trane
Andefugle	Mågefugle
Grågås	Hættemåge
Troldand	
Hvinand	Terner
Lille skallesluger	Fjordterne
Stor skallesluger	
	Spurvefugle
Rovfugle	Stor tornskade (v)
Havørn	Stor korsnæb (v)
Fiskeørn	

Tabel 3.2.12. Ynglefugle for hvilke nationalparkområdet er af særlig betydning

Årefodede	Havørn	Natravne	Græshoppesanger
Skarv	Rørhøg	Natravn	Rødtop.fuglekonge
	Duehøg		Broget fluesnapper
Storkefugle	Musvåge	Skrigefugle	Skægmejse
Rørdrum	Fiskeørn	Isfugl	Rødrygg.tornskade
			Ravn
Andefugle	Vandhøns	Spættefugle	Lille korsnæb
Grågås	Vandrikse	Vendehals	
Krikand		Sortspætte	
Atlingand	Vadefugle	Lille flagspætte	
Hvinand	Skovsneppe		
	Svaleklire	Spurvefugle	
Rovfugle		Hedelærke	
Hvæpsevåge	Duefugle	Sortstr. bynkefugl	
Rød glente	Huldue	Misteldrossel	

Sammenfattende status og eksisterende trusler

Sammenfattende rummer nationalparkområdet mange og forskelligartede naturtyper med et rigt plante- og dyreliv; særlig skovnaturen kan fremhæves som meget værdifuld. De store søer er vigtige naturområder med blandt andet et rigt fugleliv. Klitlandskaberne ved Tisvilde rummer bl.a. en meget vigtig insektauna og ved Melby Overdrev findes en unik flora og mange sjældne insekter. Flere engarealer omkring Arresø især Ll. Lyngby Mose er unikke botaniske lokaliteter. De mange enge og moser er med til at forbedre biodiversiteten i skovene. Højmosen Skidendam og hængesækken Fandens Hul i Teglstup Hegn er begge meget værdifulde lokaliteter med sjældne planter og insekter.

En række lysåbne arealer som enge, moser og overdrev er truet af tilgroning. Invasive arter er også en udfordring mange steder; det gælder f.eks. kæmpebjørneklo og japansk pileurt samt rynket rose langs kysterne. Overordnet set rummer nationalparkområdet et usædvanlig rigt plante-, svampe-, insekt og

fugleliv, men også mange af de danske pattedyr trives her. Der er gennem de senere årtier kommet mange store rovfugle til området det gælder fiskeørn, havørn og de store søer og skove er af international betydning for fuglelivet. I skovene med stor strukturel variation findes en meget rig mos- og svampeflora med tilhørende insekter. Opretholdelse af disse levesteder samt naturpleje og begrænset næringsstofpåvirkning har stor betydning.

3.3. Kulturarv

Nationalparkens kulturmiljøer repræsenterer vigtige udsnit af det nordsjællandske kulturlandskab med kongernes brug/påvirkning af landskabet som hovedtemaer. Den relativt næringsfattige jord, skovene og kysten langs en af Europas vigtigste sejlruter udgør et særligt ressourcegrundlag, og kulturmiljøerne afspejler dette. Der er i mange tilfælde en glidende overgang mellem søer og mølledamme, åer og kanaler, enge og høenge, græsningsskove, dyrehaver og skov, mellem natur og kultur eller samspillet mellem mennesker og natur. De værdifulde kulturspor og kulturmiljøer ligger meget tæt og tilføjer nationalparken et unikt præg. Både Kronborg og Parforcejagtsystemet i Gribskov er udpeget som verdensarv.

Tabel 3.3.1 Kulturarvstemaer i nationalparken

Kulturarvstemaer	Kulturhistoriske helheder og enkelt elementer
Kongens slotte	Kronborg, Fredensborg, Frederiksborg og Gurre Slotsruin
Kongens skove	Parforcejagt, stutterivange, kongeveje etc.
Den kolde Krig	Gurre bunkeren, Filmbunkeren i St. Dyrehave, depotområderne i Gribskov
Handel og søfart	Kronborg og Helsingør, Esrum Kanal, Nakkehoved Fyrmuseum
Kongens kirke	Slotskapellerne på Kronborg og Frederiksborg, kongestolen i Sct. Marie Kirke, Fredensborg Kapel
Kongens industri	Frederiksværk og Arresø, Hellebæk Hammermølle med søer og geværfabrik, Esrum mølle med kanaler og damme
Landbrug og skovbrug	Velbevarede landsbyer (f.eks. Grønholt) sam Nedlagte landbyer i skovene (f.eks. Trustrup, Sibberup og Ostrup) med højryggede agre, tilsandede landsbyer (f.eks. Torup og Tibirke)
Fiskeri	Fiskerlejer og stejlepladser i Hornbæk, Snekkersten og Espergærde

Tabel 3.3.2. Sammentælling af kulturmiljøer i området. Antal/længde/areal angivet i parentes

<p>Grav-anlæg Gravhøje (185 stk.) Røse (46 stk.) Dysse (25 stk.) Langdysser (33 stk.) Jættestuer (2 stk.)</p> <p>Bygningsanlæg Mølleanlæg (1 stk.) Voldsteder og klosterruiner (13 stk.) Huse og gårdtomter (28 stk.) Stenkister (7 stk.) Brønde (19 stk.)</p> <p>Mindesten m.m. Skålsten (3 stk.) Mindesten (29 stk.) Sten, hvortil der er knyttet sagn og fortællinger (22 stk.) Jagtsten (12 stk.)</p>	<p>Kilder, helligkilder og kulmiler Kulmiler (23 stk.) Kilder (11 stk.)</p> <p>Strækningsanlæg Stengærder (205 km) Jorddiger(251 km) Dæmning (3 km/44 stk.) Jagtveje (100km) Hulveje eller stenveje (12 km/54 stk.) Kanaler (16 km/23 stk.)</p> <p>Ager-systemer Højryggede agre (223 ha) Oldtidsagre (261 ha)</p>
--	---

Slottene

Nordsjælland er det sted i Danmark, hvor der i dag er samlet flest slotte. De største og mest kendte er Kronborg, Frederiksborg og Fredensborg. Det er stadig muligt at få et indtryk af de meget mindre forgængere for de kongelige slotte ved at se på de udgravede ruiner Gurre Slotsruiner, begge anlagt i anden halvdel af 1100-tallet i sumpet terræn ved søer, dog kraftigt udbygget i anden halvdel af 1300-tallet. Efter at være opgivet i 1500-tallet har de henligget som ruiner, da det var vanskeligt at beherske Øresund fra en mose inde i landet. Derfor byggede Erik af Pommern Krogen i 1420-erne, som sammen med det betydelig ældre borgtårn Kärnan i Helsingborg kunne beherske indsejlingen til Sundet og opkræve told. Samtidig var der voksende krav til komfort og kongelig pragt efter sydlandsk forbillede. I Kronborg og Frederiksborg formidlet via Nederlandene, mens forbindelsen til Italien og Frankrig tydeligvis var mere direkte i Fredensborg.

Skove og landskaber

Kongernes tilstedeværelse satte sig også spor i form af anlæggelsen af et tæt net af kongeveje, der skulle lette transporten mellem de kongelige slotte, især efter indførelsen af de tunge karrosser i 1500-tallet. Også de kongelige jagter satte sig spor. I Gribskov og Store Dyrehave findes der tydelige passager, der danner geometriske figurer beregnet til den særlige jagtform "parforcejagt". Samtidig demonstrerer de, ligesom alleerne i Fredensborgs Slotshave, kongernes enevældige magt. Også opdræt af heste var en kongelig aktivitet dels rideheste til at trække karrosserne, og dels til hæren. Det skete blandt andet på Esrum Kloster, som ligger nær engene ned til Esrum Sø, og i Gribskov, hvor heste kunne græsse. Flere af vangene er opkaldt efter heste som f.eks. Tumlingevang. Den del af klostret, der kan ses i dag, eksisterer formentlig kun fordi den blev genanvendt til det kongelige stutteri. Nationalparken rummer også en række anlæg fra den Kolde Krig, som typisk blev gemt inde landet.

Handel og Søfart

At kongerne valgte Nordsjælland hænger antagelig også sammen med, at København blev fast residensstad og ikke mindst den strategiske placering ved den vigtige handelsrute gennem Øresund. For at lette og regulere passagen gennem sundet udlagde kongen søtønder og byggede fyrtårne, men tog sig også betalt med opkrævningen af Øresundstolden fra omkring 1430 og frem til 1857. Det har især præget Helsingør,

der frem til midten af 1800-tallet var det nuværende Danmarks næststørste by. Her slog mange udenlandske købmænd sig ned, og her findes nogle af Danmarks ældste pakhuse.

Kirke- og kongemagt

Med reformationen 1536 overgik kirkemagtens omfattende gods i Nordsjælland til kronen. Det gælder eksempelvis Esrum Kloster, der var som har været ét af Nordens største klostre frem til reformationen og omfattede over 300 gårde. Ved nedrivningen af en del af klosteret blev stenene herfra brugt til opbygningen af Frederiksborg slot. Gennem tiden har Esrum Kloster fortsat været tilknyttet kongerne som jagtresidens, kongelig ladegård med stutteri mv. Der blev desuden opført nye protestantiske fyrstekapeller på Kronborg og Frederiksborg. I Skt. Marie Kirke i Helsingør findes en kongestol fra 1653. Ved Dronningholm og Asserbo ses spor af middelalderens konkurrence om magten mellem kirke og kongemagt. Samlingen af vildtbanen efter reformationen sikrede, at hele nationalparkområdet var i kongelig besiddelse og nationalparkens landskab bærer derfor store og synlige tegn på kongernes tilstedeværelse og anvendelse af landskabet. Mest synlige er nok de kongelige slotte, Kronborg, Frederiksborg og Fredensborg, de tidlige industrianlæg ved Hellebæk og Frederiksværk og de store skovområder som med deres ofte snorlige stensatte ydergrænser viser opdelingen af landskabet i skov og landbrugsland efter skovudskiftningen fra 1780. Med Junigrundloven af 5. juni 1849 sikredes den danske befolknings ejerskab af det tidligere krongods i skovene. Kronborg anlagt af Fr II fra 1574 til 1585 og Det Nordsjællandske Parforcejagtlandskab anlagt af Christian V 1680 til 1690 er optaget på Unesco's liste over verdens kulturarv.

Tidlig industri

I Nordsjælland findes nogle af Danmarks ældste industrianlæg f.eks. i Hellebæk og Frederiksværk, bl.a. indrettet til våbenproduktion. I Hellebæk omfatter bl.a. smedjer og i Hammermøllen et sindrigt system af opstemninger og kanaler foruden proberhuset og smedelængerne langs Bøssemagergade. Men der er også yngre lag af industri, der kan opfattes som en videreførelse eller erstatning af de kongelige aktiviteter, som Hellebæk Klædefabrik og ikke mindst Stålvæværket, Søfartsmuseet i en af værftets tidligere tørdokker og en række haller anvendes af en række af Helsingørs kulturinstitutioner.

Landbrug, skovbrug og fiskeri

Mange af nationalparkens landsbymiljøer er intakte og repræsenterer forskellige bebyggelsesepoker. Landbrugsstrukturen i Nordsjælland har generelt ikke undergået samme kraftige strukturudvikling som man ser det andre steder i landet, dels på grund af de naturgeografiske forhold, men også på grund af ejerforholdene. Landbymiljøerne omkring kirkerne er derfor ofte velbevarede; et eksempel er Grønholt. Desuden viser skovene forskellige elementer og faser af skovdrift. Skovudskiftningen fra 1780'erne og frem har tilført landskabet de lange lige skovbryn og stengærder og medførte nedlæggelsen af landsbyer og gårde i skoven. I forbindelse med grundloven stillede skovene til rådighed for offentligheden mens kongehuset bevarede deres jagtprivilegier. Man kan stadig opleve nedlagte landsbyer og højryggede agre, tilsandede landsbyer i klitplantagen ved kysten

Kysterne langs Kattegat og Øresund rummer levn fra fiskerierhvervets historiske betydning. Fiskerlejerne i Hornbæk, Snekkersten og Espergærde har, efter de mistede deres betydning som levested for lokal befolkningen, været et yndet udflugtsmål for københavnere, der lejede sig ind hos fiskerbefolkningen om sommeren og senere opførte egne sommerhuse. Områderne langs nordkysten og Øresund er præget af sommerhuse og ved de fleste gamle fiskerlejer er gammel fællesjord i form af stejlepladser stadig i offentlighedens eje med tegn og rester fra den historiske anvendelse i forbindelse med fiskeriet.

Sammenfattende status og eksisterende trusler

Nationalparken rummer særligt Parforcejagtsystemet og Kronborg som to verdensarvssteder, men nationalparken rummer også mange fredede fortidsminder, fredede bygninger samt beskyttede sten- og

jorddiger, og en lang række spor efter kirke- og kongemagt. Mange af de værdifulde kulturmiljøer, landskabelige helheder og bevaringsværdige bygninger er sårbare overfor ændringer. De er allerede beskyttet gennem eksisterende lovgivning og planlægning, men mange kulturspor er i dag skjulte eller vanskelige at erkende. Det er derfor en løbende opgave at gennemføre en række pleje- og restaureringstiltag, som kan øge synlighed og tilgængelighed i området under hensyn til de sårbare kulturspor og naturværdier. Det handler bl.a. om formidling, genskabelse og restaurering af damme og mølleanlæg, oprensning af kanaler, voldgrave eller skovgræsning ved hulveje og vedligeholdelse af skovveje.

Formidlingen af de kulturhistoriske værdier i området varetages primært af Museum Nordsjælland, Industrimuseet Frederiks Værk, M/S Museet for Søfart, Danmarks Tekniske Museum og Helsingør Kommunes Museer samt Esrum Kloster & Møllegaard. Desuden arbejder en lang række andre aktører med formidling, bl.a. mange foreninger, hvilket er med til at sikre et alsidigt tilbud til lokale og turister. Med udbredelsen af kendskabet til de historiske værdier forventes det, at bevaringen sikres yderligere. Der er taget mange initiativer til at styrke og sikre områdets kulturarv. Disse initiativer må forventes fortsat have bevågenhed.

3.4. Friluftsliv og formidling

Der findes allerede i dag et varieret udbud af oplevelses- og friluftsmuligheder i nationalparkområdet. Naturen og landskabet er i sig selv vigtige attraktioner med de store søer Arresø, Esrum Sø, Gurre Sø, skovene og kyststrækningerne. Overalt kan man opleve kongernes tydelige aftryk i landskabet med slotte og borge samt områdets fortidsminder. Dette giver samme med de store naturområder rige muligheder for friluftsliv, natur- og kulturoplevelser. Flere af områdets institutioner og attraktioner tilskynder til aktivt friluftsliv og formidler naturfaglig og kulturhistorisk viden.

Friluftslivet i nationalparkområdet understøttes allerede af en generelt veludbygget infrastruktur. Der er gode muligheder for at komme til området og for at færdes i området både i bil, med tog, på cykel, til hest og til fods. Der findes stisystemer og andre friluftsfaciliteter på flere kommunalt ejede arealer; bl.a. i Den Grønne Vestkile og i alle de statsejede skov- og naturområder, hvor man bl.a. finder P-pladser, grillpladser, primitive overnatningspladser og hundeskove. I udvalgte områder er der ridestier, MTB-spor og temastier til f.eks. løb, sundhedsfremme og skiløb. Der findes flere regionale cykelruter, der strækker sig over store afstande. I april 2017 er der etableret to ny cykelruter i tilknytning til Parforce-Verdensarven. Der findes ligeledes både en international vandrerute og regionale pilgrimsruter, som benyttes af både lokale og tilreisende. De to store søer i området; Arresø og Esrum Sø, byder på rige naturoplevelser særligt af fuglelivet og desuden muligheder for sejls og lystfiskeri. Esrum Sø har både badestrand og svømmebane. Særlige faciliteter for enkelte brugergrupper er også etableret. Ved Frederiksværk for kano- og kajaksejlere findes f.eks. et såkaldt "havshelter". De mange naturlegepladser i området f.eks. Eghjorten benyttes af mange institutioner og familier.

Esrum Kloster & Møllegaard fungerer som en vigtig oplevelsesattraktion i nationalparkområdet og formidler især middelalderhistorie. Skovskolen i Nødebo, Københavns Universitet har en lang række uddannelser indenfor skovbrug, natur- og kulturformidling og forsker i skovbrug, formidling og udendørs pædagogik. Nyruphus ved Helsingør er et mindre naturformidlingssted, som udbygges kraftigt i disse år med naturcenter, naturrum, café og udendørs overnatningsfaciliteter. Den aktive formidling af natur og kulturhistorie i området bliver varetaget af en række aktører, men særligt af Naturstyrelsen, kommunerne og museerne bl.a. Flynderupgård ved Helsingør, der formidler landkulturen og historien om bøndernes og fiskernes liv og levned. Den mere passive formidling ude i terrænet sker bl.a. i form af foldere, infotavler og

audio-og digitale guider; et eksempel er et læringssted ved Hvide Klint med bålshelter, koloni og marin flydebro.

Sammenfattende status og eksisterende trusler

Der findes allerede i dag en god infrastruktur og et varieret og veletableret udbud af oplevelsesmuligheder og friluftsliv i nationalparkområdet. Formidlingen af natur og kulturhistorie i området bliver varetaget af en lang række aktører, og områdets besøgs- og formidlingssteder fungerer i dag som vigtige støttepunkter for friluftslivet i område. Der er dog stadig et stort potentiale for udbygning af de eksisterende tilbud og faciliteter for publikum.

Befolkningens interesse for friluftsliv, sport og motion er generelt stigende, både ift. rekreation, fordybelse og sundhed. Dette har de seneste år resulteret i et øget pres på naturområderne; både strandene, skovene og søerne. Der opstår løbende nye former for aktiviteter, som kan resultere i konflikter mellem brugerne af naturen og et øget pres på naturen. Frivillige foreninger og idrætsorganisationer har i mange år afholdt løb og andre events i nationalparkområdet og i de senere år er der kommet en række nye professionelle aktører til. Dette øger behovet for at afveje forholdet mellem benyttelse og beskyttelse af naturen gennem vejledning og hensigtsmæssig planlægning.

3.5. Befolkning og erhverv

Nationalpark Kongernes Nordsjælland omfatter de centrale og ældste dele af Helsingør, Hillerød og Frederiksværk byer, som rummer væsentlige kulturhistoriske attraktioner såsom Kronborg og Frederiksborg slot samt Industrimuseet i Frederiksværk. Der bor ca. 21.700 indbyggere indenfor nationalparkens afgrænsning, hvilket svarer til ca. 10 % af det samlede indbyggerantal i de 5 kommuner.

Nationalparkområdet er let tilgængeligt for hovedstads- og Ørestadsområdets befolkning på omkring 2.5 mio. mennesker, som i stort omfang benytter de mange natur- og kulturattraktioner. Nationalparkens store skove og naturarealer er således særdeles velbesøgte. I 2016 deltog omkring 159.000 borgere i organiserede aktiviteter såsom større løb o.a. De store skove og søer i området har generelt stor tiltrækning for friluftsudøvere på grund af de mange muligheder for organiserede aktiviteter og naturoplevelser på egen hånd.

De mange museer og kulturattraktioner er ligeledes meget velbesøgte. Frederiksborg Slots barokhave og Kronborg Slot havde i 2015 besøgstal på henholdsvis 285.000 og 250.000 efterfulgt af Søfartsmuseet; Helsingør og Esrum Kloster med henholdsvis 135.000 og 80.000 besøgende. Mange andre museer og kulturinstitutioner så som Fredensborg Slot, Helsingør kommunes museer, Øresundsakvariet og Industrimuseet Frederiksværk har gennemgående høje besøgstal. Turismens betydning for den erhvervsmæssige udvikling i området ligger over landsgennemsnittet. I 2014 var således 5.700 beskæftiget i turisterhvervet, hvilket svarer til omkring 67 % af alle lokalt erhvervsaktive beskæftiget i erhverv relateret til turisme. Et eksempel er områdets 6 golfbaner, som tiltrækker både turister og andre besøgende samt de faste sommerhusgæster. En analyse foretaget af VisitDenmark i 2016 viser, at turismen i de 5 kommuner bidrager til en samlet omsætning på omkring 4,9 mia. kr. årligt, deraf 1,4 mia. forbundet med overnatninger på hotel mm, mens den resterende omsætning på 3,5 mia. kan henføres til ophold i eget eller lånt feriehus. Visit Nordsjælland har udviklet en strategi for turismeudviklingen i nationalparkområdet, som har til hensigt at bidrage til at fastholde og udvikle det turismeerhvervet i området.

Landbrugsarealer inden for nationalparken omfatter ca. 2.423 ha, hvoraf ca. 868 ha er statsejede; resten er private eller kommunalt ejede arealer. Halvdelen af landbrugsarealerne er i omdrift, og resten er ekstensivt drevne arealer. Landbrugsstrukturen i området bærer præg af, at man ikke hér har haft samme

strukturudvikling i landbruget som i andre dele af landet med store intensive husdyrbrug herunder svineproduktion.. Nordsjælland er i stor udstrækning præget af fritids- og deltidsbrug; særligt mange mindre hesteejendomme. Der findes således relativt få større fuldtidslandbrug.. Mange af bedrifterne har kornproduktion og en del har et mindre husdyrhold med heste eller ammekøer. Et par af bedrifterne er økologiske eller biodynamiske, og der findes en del gårdbutikker, som tiltrækker besøgende langvejs fra. Flere initiativer som "Smag på Nordsjælland" og "Spisekammer Halsnæs" og "Spisekammer Gribskov" er med til at sætte fokus på den lokale fødevarerproduktion og indenfor nationalparkområdet og i tilknytning hertil findes desuden mange aktive landsbysamfund, som medvirker til at holde lokalsamfundene levende og danne ramme om forskellige former for oplevelsesøkonomi. Éndagsturismen og den ikke-kommercielle turisme har stor betydning i området - da de mange faciliteter og oplevelsesmuligheder tiltrækker en stor del af befolkningen i Hovedstadsområdet.

Sammenfattende status og eksisterende trusler

Der findes allerede i dag veletablerede lokale initiativer omkring bl.a. den lokale fødevarerproduktion og forskellige former for oplevelsesøkonomi. Turismeerhvervets betydning i området er stigende på baggrund af de mange lokale initiativer og eksisterende samarbejde mellem de forskellige kultur- og formidlingsinstitutioner, som resulterer i mange besøgende til attraktionerne i området. Området er allerede i dag omfattet af den generelle regulering/eksisterende lovgivning i forhold til landskabs- og naturbeskyttelse, hvilket en fortsat erhvervsudvikling i området skal ske under hensyn til.

4. Relevante beskyttelsesmål - eksisterende naturbeskyttelse og planlægning

Nationalparkloven, som er det juridiske grundlag for udarbejdelsen af bekendtgørelsen for Nationalpark Kongernes Nordsjælland skal ses i sammenhæng med den eksisterende lovgivning om bl.a. naturbeskyttelse og planlægning. I og omkring nationalparkområdet gælder den almindelige regulering, herunder regulering af det åbne land samt flere nationale og internationale regler og bestemmelser vedrørende dyre- og plantelivet.

En kommende nationalparkplan for området må således ikke stride imod vandplaner, Natura 2000-planer for skov og natur, kommuneplaner og lokalplaner, råstofplaner samt Fingerplanen.

4.1. Natura 2000-områder

En stor del af nationalparken udgøres af Natura 2000-områder. Det drejer sig om et samlet areal på 15.190 ha svarende til ca. 58 % af nationalparkens samlede areal. Følgende Natura 2000-områder indgår helt eller delvist i nationalparken (se kortbilag 1):

- 130 Teglstrup Hegn og Hammermølle Skov
- 131 Gurre Sø
- 132 Rusland
- 133 Gribskov, Esrum Sø, Esrum Å og Snævret Skov
- 134 Arresø, Ellemose og Lille Lyngby Mose
- 135 Tisvilde Hegn og Melby Overdrev

Størstedelen af Natura 2000-områderne i nationalparken er statsejede. Nationalparken består af tre store kerneområder, der omfatter Natura 2000. Det drejer sig om Tisvilde Hegn og Arresø, der omfatter Natura 2000-områderne 134 og 135; Gribskov og Esrum Sø, der omfatter Natura 2000-område 133 samt skovene vest for Helsingør, der omfatter Natura 2000-områderne 130 og 131.

Nationalparken omfatter også dele af Natura 2000-område 132 Rusland, beliggende op mod Kattegatkysten øst for Dronningmølle. Derudover grænser nationalparken op til det marine Natura 2000-område i Kattegat; 195 Gilleleje Flak og Tragten.

En kommende nationalparkplan må ikke stride mod naturdirektiverne og Natura 2000-planerne. Nedenfor gives en status for områderne og en beskrivelse af de målsætninger, som er opstillet i de tilhørende Natura 2000-planer:

130 Teglstrup Hegn og Hammermølle Skov

Natura 2000-området udgør ca. 891 ha, hvoraf 889 ha indgår i nationalparken. Størstedelen af området er statsejet. Natura 2000-området ligger i morænelandskabet vest for Helsingør, hvor det strækker sig sydpå fra kysten. Jordbunden er stedvis sandet og næringsfattig, og terrænet danner flere steder højderygge, hvorimellem der findes langstrakte søer og moser. Naturmæssigt er området rigt og varieret. Det domineres af en varieret skov med gamle træer og bevoksninger en del steder. Desuden rummer området også ganske mange søer, hvoraf nogle tidligere blev reguleret til vandforsyning af industri i Hellebæk, foruden åbne arealer med både næringsrige og meget næringsfattige moser. I området indgår desuden et stort åbent, tidligere dyrket, men nu overdrevslignende område i Hellebæk Kohave. Kohaven græsses af kreaturer og græsningen omfatter tillige dele af skoven.

De overordnede målsætninger for Natura 2000-området er, at områdets naturtyper indgår i vidt omfang i et stort sammenhængende naturområde præget af især store arealer med sø- og skovnaturtyper. Den truede bille eremitten sikres gunstig bevaringsstatus gennem bevaring og genopretning af levesteder og spredningsmuligheder. Arealet af de enkelte naturtyper og de enkelte arters levesteder sikres i øvrigt som minimum opretholdt, idet skovbevokset tørvemose dog kan reduceres, hvis det bidrager til at genoprette f.eks. hængesæk eller højmose og ikke reducerer levesteder for eremitten, ligesom arealet af nedbrudt højmose også kan reduceres til fordel for genopretning til højmose. Desuden kan tilstrækkeligt store, egnede ynglesteder for stor kærguldsmed om nødvendigt sikres ved en mindre arealreduktion af hængesæk. Områdets sønaturtyper sikres en gunstig bevaringstilstand og opnår at rumme velegnede ynglesteder for stor vandsalamander og stor kærguldsmed, hvilket forudsætter en god vandkvalitet.

131 Gurre Sø

Natura 2000-områdets samlede areal udgør ca. 448 ha, hvoraf selve Gurre Sø udgør ca. 206 ha. Størstedelen af Natura 2000-området (439 ha) indgår i nationalparken, og det meste af området er statsejet. Natura 2000-området omfatter Gurre Sø og omgivende skove og moser. Området er udpeget for at beskytte bl.a. søtyperne lobeliesø og kransnålalgesø; mosetyperne rigkær og hængesæk samt en række skovnaturtyper. Skovnaturtyperne i området er bøgeskov på muldbund, egeblandskov samt to våde skovnaturtyper; elle- og askeskov samt skovbevoksede tørvemoser. Gurre Sø, der har et areal på ca. 206 ha, er omgivet af en bredzone med rørskov, der er kraftigst ved søens vestside omkring udløbet af Gurre Å. Søen er lavvandet men har meget varierende dybdeforhold som følge af de talrige stenhobe og stenrev på søbunden, som er dannet i forbindelse med isens afsmeltning under sidste istid. Gurre Sø's nærmeste omgivelser udgøres mod nord og vest af skovområdet Horserød Hegn, og langs den sydlige del Gurre Vang. Sydvest for søen ligger desuden den ret store tørvemose Sømosen, der i dag mest har skovbevoksning, men også rummer enkelte lysåbne hængesække.

De overordnede målsætninger for Natura 2000-området er, at naturtyperne i vidt omfang indgår i et stort sammenhængende naturområde præget af især store arealer af sø- og skovnaturtyper. Arealerne af bøg på muld, bøg på mor og egeblandskov er af nationalt betydelig størrelse. Arealet af de enkelte naturtyper sikres som minimum opretholdt, idet skovbevokset tørvemose dog kan reduceres, hvis det bidrager til at genoprette hængesæk, ligesom arealet af kransnålalgesø kan reduceres for genopretning til lobeliesø. Områdets sønaturtyper sikres en gunstig bevaringstilstand, hvilket forudsætter en god vandkvalitet. Alle terrestriske naturtyper sikres god til høj naturtilstand i det omfang, de naturgivne forhold gør det muligt, og arealet af den truede naturtype hængesæk søges øget. Områdets økologiske integritet vil være sikret i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, en lav næringsstofbelastning samt gode sprednings- og etableringsmuligheder for arter.

132 Rusland

Natura 2000-områdets samlede areal udgør ca. 248 ha, hvoraf ca. 97 ha indgår i nationalparken. Langt den største del er privat ejet. Natura 2000-området udgøres af et fredet naturområde beliggende i et varieret landskab med lyng- og kratbevoksede bakker og skov. I områdets østlige del er der en bred ådal med den lille Pandehave Å, og på skrænterne ned mod ådalen vokser gammel skov med bøg og eg. For 7000 år siden strakte en fjordarm sig ind gennem ådalen, der i dag indeholder en del fugtige og sumpede arealer med både træbevoksninger og åben natur. Jordbunden i området består mest af smeltevandssand og andre ferskvandsaflejringer. På østsiden af Pandehave Å ligger hede- og overdrevsområderne især på en ås ned gennem området. Desuden består jordbunden nogle steder af flyvesand, idet området særligt i 1600-1700-tallet var påvirket af sandflugt.

De overordnede målsætninger for Natura 2000-området er, at områdets naturtyper indgår i vidt omfang i et sammenhængende naturområde præget af især betydelige arealer af hede og overdrev. Arealet af de

enkelte naturtyper sikres som minimum opretholdt, idet nyopståede skovnaturtyper dog kan reduceres, hvis det er nødvendigt for at sikre arealet af lysåbne naturtyper og enekrat. Områdets sø- og vandløbsnaturtyper sikres en gunstig bevaringstilstand, hvilket forudsætter en god vandkvalitet og for vandløbene desuden en tilstrækkelig grad af naturlig dynamik og gunstige fysiske forhold. Alle terrestriske naturtyper sikres god til høj naturtilstand i det omfang, de naturgivne forhold gør det muligt. Det prioriteres desuden, at kildevæld er lysåbne, med mindre en beskyttet tilstand skyldes en ældre bevoksning af træer. Områdets økologiske integritet vil være sikret i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig drift, pleje og hydrologi, en lav næringsstofbelastning samt gode sprednings- og etableringsmuligheder for arterne.

133 Gribskov, Esrum Sø, Esrum Å og Snævret Skov

Natura 2000-områdets samlede areal udgør ca. 7.400 ha, hvoraf det meste er statsejet. Selve Esrum Sø udgør ca. 1.730 ha. Ca. 7.295 ha indgår i nationalparken. Natura 2000-området findes i morænelandskabet nord for Hillerød. Det er naturmæssigt meget rigt og varieret, og det indeholder et stort sammenhængende naturareal med landets fjerdestørste skov og næststørste sø. Gribskavs højderygge og stedvis magre jordbund er grundlag for en meget varieret skov af både nåle- og løvskov. Skovområdet indeholder også en del mindre søer foruden mange små og større åbne arealer med især moser. I Natura 2000-områdets kanter indgår åbent landskab med åer og ofte mere næringsrige moser og søer. I Esrum Sø findes et rigt fugleliv i bl.a. Møllekrogen mod syd. Både den og Gribskov har en meget stor rekreativ betydning.

De overordnede målsætninger for Natura 2000-området er, at områdets naturtyper indgår i vidt omfang i et stort sammenhængende naturområde præget af især store arealer af sø- og skovnaturtyper. Arealerne af bøg på muld, bøg på mor og egeblandskov er af nationalt betydelig størrelse. Arealet af de enkelte naturtyper og de enkelte arters levesteder sikres som minimum opretholdt, idet skovbevokset tørvemose dog kan reduceres, hvis det bidrager til at genoprette hængesæk eller højmose. Områdets sø- og vandløbsnaturtyper sikres en gunstig bevaringstilstand. Sønaturtypernes tilstand medvirker desuden til at sikre egnede ynglesteder for den truede stor kærguldsmed. Alle terrestriske naturtyper sikres god tilhøj naturtilstand i det omfang, de naturgivne forhold gør det muligt. Det prioriteres desuden, at kildevæld er lysåbne, med mindre en beskyttet tilstand skyldes en ældre bevoksning af træer. Der sikres tilstrækkeligt store og velegnede levesteder for arterne. For sortspætte og grøn buxbaumia sikres det særligt, at der bevares eller om nødvendigt genoprettes egnede levesteder, som kontinuerligt sikrer forekomsternes robusthed mod forandringer. Områdets økologiske integritet vil være sikret i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, en lav næringsstofbelastning, gode sprednings- og etableringsmuligheder for arterne samt et fortsat væsentligt indhold af ældre løv- såvel som nåleskov med dødt ved til gavn for dyre- og planteliv.

134 Arresø, Ellemose og Lille Lyngby Mose

Natura 2000-området udgør 4.749 ha, hvoraf størstedelen (4.486 ha) indgår i nationalparken. Hovedparten af området er statsejet. Natura 2000-området omfatter Danmarks største sø Arresø, de to store moseområder Ellemose og Lille Lyngby Mose, samt skovene Arresødal Skov, Auderød Skov og Sonnerup Skov, som alle grænser op til Arresø. I stenalderen var Arresø-området en lavvandet fjord med forbindelse til Kattegat. Ved strandvoldsdannelser og landhævning afspærredes fjorden efterhånden fra havet og blev til en ferskvandssø med afløb via Arrenakke Å til Roskilde Fjord. Lille Lyngby Mose består overvejende af rigkær, afgræssede enge og enkelte tørvegrave. Langs søbredden er der rør- og pilesumpe, men hvor bredden afgræsses, er den næsten ubevokset. Lige nord for Arresø ligger Ellemose, som tidligere blev benyttet til græsning, træhugst og tørveskær, men som nu er præget af birke- og ellekrat samt gamle tørvegrave.

De overordnede målsætninger for Natura 2000-området er, at områdets naturtyper indgår i vidt omfang i et stort sammenhængende naturområde omkring den store Arresø; at der er sikret egnede og tilstrækkeligt uforstyrrede levesteder for yngle- og rastefuglene på områdets udpegningsgrundlag herunder for stor

skallesluger; at rørdrum og rørhøg er sikret et tilstrækkeligt antal levesteder i form af store sammenhængende områder med gammel våd rørskov, hvilket prioriteres højere end etablering af nye lysåbne rigkær på levestederne. Det er desuden målsætningen, at bevaringen af levestederne for stor kærguldsmed samt naturtyperne kalkoverdrev (6210), rigkær (7230) og tidvis våd eng (6410) er prioriteret højt; at arealerne af rigkær og kalkoverdrev så vidt muligt er øget, så naturtypernes robusthed på længere sigt er sikret; at områdets sønaturtyper så vidt muligt udvikler sig i retning af god eller høj naturtilstand, hvor småsøer desuden tjener som velegnede ynglesteder for stabile eller øgede forekomster af stor vandsalamander og stor kærguldsmed, samt at områdets økologiske integritet vil være sikret i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, en lav næringsstofbelastning samt gode sprednings- og etableringsmuligheder for arterne.

135 Tisvilde Hegn og Melby Overdrev

Natura 2000-områdets samlede areal udgør ca. 2000 ha, hvoraf det meste er statsejet. Størstedelen af Natura 2000-området (1.972 ha) indgår i nationalparken. Natura 2000-området omfatter bl.a. Tisvilde Hegn, Asserbo Plantage, Liseleje Plantage samt Melby Overdrev. Området ligger direkte ud til Kattegat med en kyststrækning på 8 km mellem Liseleje og Tisvildeleje. Store dele af området er dækket af flyvesand og tilplantet som plantager til dæmpning af sandfygningen. Skovfyr er dominerende i plantagerne. Hvor bunden er fugtig og sandlaget tyndt, har birk, eg og bøg dog kunnet trives. I området findes det ca. 130 ha store klitområde Melby Overdrev, som gennem en lang årrække blev benyttet af forsvaret til skydeøvelser. Langs kysten, der har stor rekreativ betydning, findes en bræmme af åbne klitter. Meget af området har en tør jordbund, men spredt i skovområdet findes dog også småsøer/vandhuller, moser og kildevæld. De fleste af småsøerne er graveede.

De overordnede målsætninger for Nature 2000-området er, at områdets naturtyper indgår i vidt omfang i et stort sammenhængende naturområde præget af især store arealer af klit- og skovnaturtyper. Arealet af skovklit er af nationalt betydelig størrelse. Der sikres en naturlig dynamik mellem det tilgrænsende hav og den kystnære terrestriske natur i området. Arealet af de enkelte naturtyper og de enkelte arters levesteder sikres som minimum opretholdt, idet skovklit dog kan reduceres i mindre grad, hvis det bidrager til at genoprette lysåbne klittyper. Områdets sønaturtyper sikres en gunstig bevaringstilstand og at rumme egnede ynglesteder for stor vandsalamander og den truede stor kærguldsmed, hvilket forudsætter en god vandkvalitet. Arealet af egnede ynglesteder for disse arter sikres desuden øget. Arealet af lysåbne klittyper sikres øget. Det prioriteres desuden, at kildevæld er lysåbne, med mindre en beskyttet tilstand skyldes en ældre bevoksning af træer. Områdets økologiske integritet vil være sikret i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig drift, pleje og hydrologi, en lav næringsstofbelastning samt gode sprednings- og etableringsmuligheder for arterne.

4.2 Vandområdeplaner

EU's Vandrammedirektiv trådte i kraft i 2000. Direktivet fastlægger rammerne for beskyttelse af vandløb og søer, overgangsvande (flodmundinger, laguner o.l.), kystvande og grundvand i alle EU-lande. Direktivet fastsætter en række miljømål og opstiller overordnede rammer for den administrative struktur for planlægning og gennemførelse af tiltag og for overvågning af vandmiljøet.

Vandområdeplanerne er et samlet initiativ til at forbedre det danske vandmiljø. Planerne skal sikre renere vand i Danmarks kystvande, søer, vandløb og grundvand i overensstemmelse med EU's vandrammedirektiv. Vandområdeplanerne for anden planperiode er baseret på en opdatering og videreførelse af vandplanerne for første planperiode og gælder fra 2015 til 2021. I nationalparkområdet gælder Vandområdeplan 2015–2021 for Vandområdedistrikt Sjælland. Medio 2016 offentliggjordes vandområdeplaner for anden planperiode (2015-2021) med tilhørende bekendtgørelser om miljømål og indsatsprogrammer. I

vandplanerne er fastsat miljømål for de større søer og for vandløbene indenfor nationalparken. Således er f.eks. miljømålet for Arresø, Esrum Sø og Gurre Sø god økologisk tilstand, og miljømålene for en række af vandløbene som Esrum Å og Pøle Å ligeledes god økologisk tilstand.

En kommende nationalpark kan være med til at understøtte formålet med vandplanerne gennem målsætninger om at styrke naturen f.eks. gennem frivillige aftaler om ekstensivering af driften på dyrkede arealer. En kommende nationalparkplan må ikke stride mod Vandrammedirektivet og vandplanerne.

4.3 Fredninger og generelt beskyttede naturtyper (§ 3-områder)

Ca. 1.594 ha af nationalparkområdet er fredet svarende til ca. 6 % af nationalparkens samlede landareal (se kortbilag 3). De fredede områder indenfor nationalparken omfatter bl.a. arealfredninger som Pandehave Å, Helsingørs Grønne Vestkile, Kystkilen ved Kelleris, Melby Hede og Melby Ovedrev samt Kappelhøjkilen. Desuden findes en række mindre fredninger i området. Fredninger af Kystkilen ved Kelleris, Kappelhøjkilen og Helsingørs Grønne Vestkile er gennemført efter år 2000 for at bevare de uforstyrrede landskaber i det tæt befolkede Nordsjælland. De gældende fredningsbestemmelser vil skulle respekteres i arbejdet med nationalparkens udvikling.

Ca. 8.349 ha svarende til ca. 32 % af nationalparken er omfattet af naturbeskyttelseslovens regler om generelt beskyttede naturtyper (§ 3-områder), se kortbilag 3. Heraf udgør de store søer arealmæssigt langt den største del af §3-områderne. § 3-områderne er beskyttet mod ændringer i den nuværende tilstand, og denne beskyttelse skal respekteres i arbejdet med nationalparkens udvikling.

4.4. Fingerplan 2013

Nationalparken er omfattet af Fingerplan 2013, som er et landsplandirektiv for hovedstadsområdets planlægning. Den kommende nationalparkplan må ikke stride mod Fingerplanens udpegninger og principper. Fingerplanen er den overordnede ramme for hovedstadskommunernes fysiske planlægning og udvikling. Fingerplanen skal overordnet sikre, at den kommunale planlægning i hovedstadsområdet bliver udført på grundlag af en vurdering af udviklingen i området som helhed, og at hovedprincipperne i den overordnede fingerstruktur videreføres. Det betyder bl.a., at udviklingen af den regionale byvækst skal ske inden for visse områder -de såkaldte byfingre-, mens de grønne kiler skal friholdes for byvækst. Områder indenfor nationalparkens afgrænsning ligger inden for fingerplanens udpegninger herunder: Grønne kystkiler, Det ydre storbyområde, landområde; Det ydre storbyområde, Byfingrene; Det øvrige hovedstadsområde, sommerhusområde samt "Det øvrige hovedstadsområde, Byområde".

4.5 Bevaringsværdige landskaber og nationale geologiske interesseområder

Landskaber med særlige karakteristiske geologiske formationer, der illustrerer landets geologiske udvikling og processer, har stor betydning for oplevelsen og forståelsen af det danske landskabs dannelse. Planloven sætter retningslinjer for kommunernes planlægning vedrørende landskab og geologi. Kommuneplanerne skal bl.a. indeholde retningslinjer til sikring af landskabelige og overordnede geologiske bevaringsværdier. Samtidig skal der ske en sikring og bevaring af større, sammenhængende landskaber. Kommuneplanerne skal indeholde retningslinjer, som bevarer og forbedrer kvaliteten af de karakteristiske og oplevelsesrige landskaber, og dermed sikrer de værdifulde landskaber og landskabselementer, som f.eks. ådale, bakkelandskaber og kystlandskaber samt landskaber knyttet til biotoper som f.eks. skove, søer og åer. Der må som udgangspunkt ikke ske en reduktion af de værdifulde landskaber og gældende retningslinjer må

ikke svækkes. Det er samtidig et mål, at landskaber og kystlandskaber med forskellige geologiske formationer og særlig geologisk værdi sikres.

Miljøstyrelsen (tidl. Naturstyrelsen) har i samarbejde med De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark og Grønland(GEUS) kortlagt de nationale geologiske interesseområder samt de 99 nationale interesser i kystlandskabet. Nationalparkområdet omfatter ét stort sammenhængende nationalt geologisk interesseområde, der strækker sig langs kysten mellem Liseleje og Tisvildeleje. Det geologiske interesseområde omfatter Melby Overdrev samt Asserbo Plantage og Tisvilde Hegn.

5. Nationalparkens indvirkning på miljøet

I det følgende beskrives nationalparkens forventede indvirkning på miljøet. Miljø- og fødevareministerens udkast til bekendtgørelse om Nationalpark Kongernes Nordsjælland er udarbejdet med udgangspunkt i nationalparklovens formål og den gældende overordnede planlægning, som er gennemgået ovenfor i kapitel 4. Bekendtgørelsen udgør sammen med den overordnede planlægning rammen for den kommende nationalparkplan, der udarbejdes af nationalparkens bestyrelse.

Bekendtgørelsen fastlægger nationalparkens afgrænsning og indeholder en række overordnede målsætninger for nationalparkens udvikling, herunder målsætninger for de definerede miljøparametre: geologi og landskab, naturværdier, kulturarv, friluftsliv og formidling samt befolkning og erhverv. Den kommende bestyrelse for nationalparken skal udarbejde en nationalparkplan og i denne plan opstille mål og handlingsplaner for nationalparkens fremtidige udvikling i overensstemmelse med bekendtgørelsen for nationalparken. Nationalparkplanen skal udarbejdes på baggrund af en offentlig debat, og der skal ske en inddragelse af lokalbefolkningen herunder de berørte lodsejere i området.

5.1. Forslag til formål og målsætninger for Nationalpark Kongernes Nordsjælland (uddrag af bekendtgørelsen)

Kapitel 1

Formål og afgrænsning

§ 1. Bekendtgørelsen opretter Nationalpark Kongernes Nordsjælland og indeholder regler for Nationalparkfond Kongernes Nordsjælland.

Stk. 2. Bekendtgørelsen omfatter de arealer, der er vist på kortbilag 1.

§ 2. Formålet med at oprette Nationalpark Kongernes Nordsjælland er:

- 1) at bevare, styrke og udvikle naturen, dens mangfoldighed, kontinuitet og dynamik, især for de nationalt og internationalt betydningsfulde skove, store søer og klitlandskaber samt moser, enge, rigkær, overdrev, heder, højmoser og vådområder og styrke sammenhængen mellem naturtyperne,
- 2) at bevare og styrke de landskabelige og geologiske værdier i det rigt varierede moræne- og dødislandskab,
- 3) at bevare og styrke kulturhistoriske helheder og enkeltelementer inden for nationalparken,
- 4) at styrke mulighederne for friluftsliv og særlige natur-, landskabs- og kulturhistoriske oplevelser i det varierede kulturlandskab med skove, søer, kystlandskaber og bymiljøer,
- 5) at styrke forskning, undervisning og formidling af natur-, landskabs- og kulturhistoriske samt friluftsmæssige værdier,
- 6) at understøtte en udvikling til gavn for lokalsamfundet, herunder erhvervslivet, med respekt for beskyttelsesinteresserne,
- 7) at styrke bevidstheden om områdets værdier gennem inddragelse af befolkningen i nationalparkens etablering og udvikling

Kapitel 2

Målsætninger for nationalparkens udvikling

§ 3. Følgende overordnede målsætninger skal lægges til grund for nationalparkfondens arbejde med udviklingen af Nationalpark Kongernes Nordsjælland:

- 1) De væsentligste naturtyper som de store skove og store søer, klitlandskaber, moser, enge, rigkær, overdrev, heder, højmoser og vådområder skal bevares, og deres kvalitet og mangfoldighed skal styrkes.
- 2) Kulturhistoriske helheder og enkeltelementer, der fortæller om brugen af natur og landskab skal bevares, synliggøres og formidles, især slottene og andre landskabelige spor efter kirkens og kongernes brug af området.
- 3) Der skal ske en fortsat styrkelse af biodiversiteten i skovene f.eks. ved at udlægge sammenhængende skovområder til biodiversitetsformål eller styrke biodiversiteten gennem stor strukturel variation med dødt ved, gamle træer m.m.
- 4) Kulturskabt natur som dyrket skov, eng og overdrev skal bevares, og deres kvalitet og mangfoldighed skal styrkes og sikres gennem drift og pleje.
- 5) Nationalparkens karakteristiske, varierede istidslandskab og det særegne kulturlandskab med samspil mellem skov, søer og landbrug skal bevares og synliggøres.
- 6) Mulighederne for friluftsliv samt natur-, landskabs- og kulturhistoriske oplevelser skal styrkes.
- 7) Udvikling af friluftsliv og muligheder for besøgende i nationalparken skal ske på et bæredygtigt grundlag og i samarbejde med lokalbefolkningen, kommunerne, turisthvervet, kulturhistoriske museer og øvrige relevante aktører.
- 8) Sårbare naturområder og arter skal beskyttes mod slitage og forstyrrelse ved planlægning af faciliteter, stiforløb og formidling m.v.
- 9) Formidling af nationalparkens natur, landskab og kulturhistoriske værdier skal styrkes i samarbejde med lokalsamfundet gennem koordinering, udbygning og etablering af aktiviteter, servicefunktioner og faciliteter.
- 10) Forskning i nationalparken skal styrkes gennem samarbejde med forskningsinstitutioner.
- 11) Undervisning af børn og unge vedrørende nationalparken skal styrkes bl.a. gennem etablering af faciliteter og undervisningstilbud for at øge kendskabet til nationalparkens natur, landskab, kulturhistorie, jordbrug, friluftsliv og miljø.
- 12) Udviklingen af nationalparken skal ske i samspil med omgivelserne.
- 13) Nationalparkens udvikling skal følges og evalueres.

5.1. Geologi og landskab

Nationalparkområdet rummer mange værdifulde og karakteristiske landskabstyper, der med det varierede moræne- og dødislandskab viser sporene fra den seneste istid, med karakteristiske landskabselementer bl.a. i form af fossile fjorde og karakteristiske kystskrænter. Med udkastet til bekendtgørelse om nationalparken fastsættes følgende formål:

- At bevare og styrke de landskabelige og geologiske værdier i det rigt varierede moræne- og dødislandskab

Med udkastet til bekendtgørelse om Nationalpark Kongernes Nordsjælland fastsættes bl.a. følgende overordnede målsætninger for udviklingen af nationalparken:

- Nationalparkens karakteristiske, varierede istidslandskab og det særegne kulturlandskab med samspil mellem skov, søer og landbrug skal bevares og synliggøres

Med oprettelse af nationalparken forventes det, at formidlingen af nationalparkens landskabsværdier og landskabsdannelse kan styrkes ved etablering af både fysiske faciliteter herunder skiltning og evt. etablering af nye stiforløb gennem frivillige aftaler med interesserede lodsejere. Formidlingen af de geologiske og landskabsmæssige værdier vil øge kendskabet og være med til at sikre bevarelse af det særegne kulturlandskab. Nationalparken kan understøtte og indgå i eksisterende og nye formidlingssamarbejder med øvrige lokale aktører. Det forventes endvidere, at der med oprettelsen af nationalparken vil ske en styrkelse af områdets geologiske og landskabelige værdier bl.a. gennem frivillige aftaler med private lodsejerne og ved Naturstyrelsens og kommunernes planlægning, forvaltning samt drift og pleje af kulturlandskaberne.

5.2. Naturværdier

Nationalparkområdet rummer naturtyper af national og international betydning, herunder store løvskove, søer og klitlandskaber, der i dag er omfattet af Natura2000. I nationalparken findes et stort antal beskyttede og fredede plante- og dyrearter. Med udkastet til bekendtgørelse om nationalparken fastsættes følgende formål:

- At bevare, styrke og udvikle naturen, dens mangfoldighed, kontinuitet og dynamik, især for de nationalt og internationalt betydningsfulde skove, store søer og klitlandskaber samt moser, enge, rigkær, overdrev, heder, højmoser og vådområder og styrke sammenhængen mellem naturtyperne.

Med udkastet til bekendtgørelse om Nationalpark Kongernes Nordsjælland fastsættes følgende overordnede målsætninger for udviklingen af nationalparken:

- De væsentlige naturtyper som de store skove og store søer, klitlandskaber, moser, enge, rigkær, overdrev, heder, højmoser og vådområder skal bevares, og deres kvalitet og mangfoldighed skal styrkes.
- Der skal ske en fortsat styrkelse af biodiversiteten i skovene f.eks. ved at udlægge sammenhængende skovområder til biodiversitetsformål eller styrke biodiversiteten gennem stor strukturel variation med dødt ved, gamle træer m.m.

- Kulturskabt natur som dyrket skov, eng og overdrev skal bevares, og deres kvalitet og mangfoldighed skal styrkes og sikres gennem drift og pleje.

Med oprettelsen af nationalparken forventes der samlet set at ske en styrkelse af naturværdierne i området. Nationalparken kan bl.a. gennem frivillige aftaler med lodsejere om naturgenopretningsprojekter og etablering af spredningskorridorer være med til at skabe større og bedre sammenhængende naturområder og dermed bevare og styrke naturtypernes kvalitet og mangfoldighed. Nationalparkens bestyrelse kan gennem frivillige aftaler om f.eks. ekstensiv drift arbejde for, at der etableres forbindelse i det åbne land. På denne måde kan der sikres bedre spredning af områdets plante- og dyrearter mellem kerneområderne. Endvidere kan de forskellige naturtiltag måske betyde en reduceret næringsstofftilførsel til søer, moser, enge og vandløb til gavn for mange sjældne arter. Nationalparken kan dermed være med til at styrke forbindelsen mellem kerneområderne/Natura 2000-områderne, og herved kan det også betyde en generel styrkelse af en række naturtyper og arter. Det gælder bl.a. en række skovområder, som rummer biologisk værdifuld skov. For Natura 2000-områderne kan der blive bedre vilkår for de konkrete naturtyper og arter, som allerede gennem miljømålsloven sikres gunstig bevaringsstatus. Nationalparkplanen vil givetvis betyde en endnu større fokus på naturforholdene også i Natura 2000-områderne. Nationalparken kan endvidere være med til at fokusere en indsats for bekæmpelsen af invasive arter navnlig i det kystnære landskab.

Oprettelsen af en nationalpark forventes at resultere i flere besøgende i naturen. Det kan have negative konsekvenser med slitage og forstyrrelse. Den eksisterende regulering omfatter bl.a. aktiviteterne på Arresø, der er reguleret gennem "Bekendtgørelse om færdsel mv. på Arresø" (bEK nr. 334 af 07/04/2016). I Gribskov er der udlagt et jagt- og forstyrrelsesfrit område, og der er endvidere i visse skovområder udlagt områder for at sikre bl.a. ørnenes ynglen. En målrettet tilrettelæggelse af friluftslivet og formidling kan også være med til at sikre, at besøg primært sker på ikke-forstyrrende vis og især i robuste områder med stor tolerance.

5.3 Kulturarv

Nationalparkens kulturmiljøer repræsenterer vigtige udsnit af det nordsjællandske kulturlandskab med kongernes brug af området. Den sandede jord, skovene og kysten langs en af Europas vigtigste sejlruter udgør et særligt ressourcegrundlag, og kulturmiljøerne afspejler dette. De værdifulde kulturspor og kulturmiljøer ligger meget tæt og tilføjer nationalparken et unikt præg.

Med udkastet til bekendtgørelse om Nationalpark Kongernes Nordsjælland fastsættes følgende formål:

- At bevare og styrke kulturhistoriske helheder og enkeltelementer inden for nationalparken.

Kulturarven spiller en helt central rolle for etableringen af en nationalpark i området, og oprettelsen af Nationalpark Kongernes Nordsjælland kan være med til at bevare og synliggøre områdets kulturhistoriske værdier. Med udkastet til bekendtgørelse om Nationalpark Kongernes Nordsjælland fastsættes følgende overordnede målsætninger for udviklingen af nationalparken:

- Kulturhistoriske helheder og enkeltelementer, der fortæller om brugen af natur og landskab skal bevares, synliggøres og formidles, især slottene og andre landskabelige spor efter kirkens og kongernes brug af området.

Formidlingen og synliggørelsen af de unikke værdier i området vil kunne give lokalbefolkningen og besøgende forståelse for samspillet mellem menneske og natur særligt fra middelalderen op til vore dage,

men især fokuseret på perioden ca. 1550-1850, hvor kongerne havde en central rolle i landets forvaltning. Hensynet til de kulturhistoriske værdier varetages primært af staten, kommunerne og de kulturhistoriske museer i området. Med udbredelsen af kendskabet til de historiske kulturmiljøer forventes det, at en bevaring af de historiske værdier kan sikres yderligere.

Med oprettelsen af en nationalpark er der gode muligheder for at styrke allerede igangværende initiativer, og nationalparkens bestyrelse kan med nationalparkplanen sætte fokus på f.eks. synliggørelse og formidling af de kulturhistoriske værdier og dermed give lokale og besøgende kendskab til og forståelse for samspillet mellem menneske og natur. De natur- og kulturhistoriske interesser skal ses i sammenhæng og begge aspekter bør derfor inddrages såvel i forvaltning som i formidling. Det gælder f.eks. pleje af landskaber og vedligeholdelse af bygninger.

5.4 Friluftsliv og formidling

Der findes allerede i dag et varieret og veludbygget udbud af oplevelses- og friluftsmuligheder i nationalparkområdet. Områdets institutioner, besøgs- og formidlingscentre fungerer i dag som støttepunkter for friluftsliv og formidling af naturen, landskabet og kulturhistorien. En fortsat koordinering og styrkelse af denne indsats er vigtig. Med udkastet til bekendtgørelse om nationalparken fastsættes følgende formål:

- At styrke mulighederne for friluftsliv og særlige natur-, landskabs-, og kulturhistoriske oplevelser i det varierede kulturlandskab med skove, søer, kystlandskaber og bymiljøer
- At styrke forskning, undervisning og formidling af natur-, landskabs- og kulturhistoriske samt friluftsmæssige værdier

Med udkast til bekendtgørelsen fastsættes følgende overordnede målsætninger:

- Mulighederne for friluftsliv samt natur-, landskabs- og kulturhistoriske oplevelser skal styrkes
- Udvikling af friluftsliv og muligheder for besøgende i nationalparken skal ske på et bæredygtigt grundlag og i samarbejde med lokalbefolkningen, kommunerne, turisterhvervet, kulturhistoriske museer og øvrige relevante aktører
- Sårbare naturområder og arter skal beskyttes mod slitage og forstyrrelse ved planlægning af faciliteter, stiforløb og formidling m.v.
- Formidling af nationalparkens natur, landskab og kulturhistoriske værdier skal styrkes i samarbejde med lokalsamfundet gennem koordinering, udbygning og etablering af aktiviteter, servicefunktioner og faciliteter
- Forskning i nationalparken skal styrkes gennem samarbejde med forskningsinstitutioner
- Undervisning af børn og unge vedrørende nationalparken skal styrkes bl.a. gennem etablering af faciliteter og undervisningstilbud for at øge kendskabet til nationalparkens natur, landskab, kulturhistorie, jordbrug, friluftsliv og miljø

Det vurderes, at der med oprettelsen af nationalparken vil ske en styrkelse af mulighederne for friluftsliv og formidling. Det kan forventes, at antallet af besøgene kan øges eller fordele sig anderledes, når området

udvikles som nationalpark, hvilket kan resultere i øget trafik og slitage på nogle arealer. Der forventes samtidig et øget antal af professionelle aktører inden for events, turpakker, formidling og overnatning i naturen. Nationalparkbestyrelsens kommende planlægning af nye friluftsmuligheder bør derfor ske i tæt samarbejde med de berørte lodsejere og andre lokale aktører for at sikre hensynet til naturen. Flere eksisterende aktører herunder Flynderupgård, Esrum Kloster og Møllegård samt Nyruphus kan være med til at styrke formidlingen af nationalparkens indhold og værdier og Skovskolen i Nødebo kan være med til at understøtte forskningen vedrørende området.

En nationalpark vurderes at kunne være med til at generere fondsmidler og andre eksterne midler og dermed bidrage væsentligt til de mange initiativer. De muligheder, som oprettelsen af en nationalpark vil kunne give for området, vil skulle igangsættes og understøttes af lokalbefolkningen og øvrige lokale aktører. Nationalparkens bestyrelse kan i samarbejde med lokalbefolkningen arbejde for at understøtte en integration og koordinering af de eksisterende oplevelsestilbud og muligheder, som findes i nationalparkområdet, så der skabes synergi og opdyrkes nye muligheder til gavn for både lokale borgere og aktører samt besøgende i nationalparken.

5.5 Befolkning og erhverv

Nationalparkområdet er allerede i dag attraktivt på grund af de mange kulturhistoriske attraktioner og på grund af de gode muligheder for friluftsliv. De mange veletablerede lokale initiativer omkring bl.a. lokal fødevarerproduktion og forskellige former for oplevelsesøkonomi er ligeledes af stor betydning for turisterhvervet i området. Med udkastet til bekendtgørelse om nationalparken fastsættes følgende formål:

- At understøtte en udvikling til gavn for lokalsamfundet, herunder erhvervslivet, med respekt for beskyttelsesinteresserne
- At styrke bevidstheden om områdets værdier gennem inddragelse af befolkningen i nationalparkens etablering og udvikling

Med udkast til bekendtgørelsen fastsættes følgende overordnede målsætning for udviklingen af nationalparken:

- Udviklingen af nationalparken skal ske i samspil med omgivelserne

En kommende brandingeffekt som følge af nationalparkens oprettelse forventes samlet set at resultere i en styrkelse af det lokale erhvervsliv. Det vurderes ikke, at nationalparken vil få erhvervsøkonomiske eller beskæftigelsesmæssige konsekvenser for skovbruget, men der kan imødeses flere publikumsbesøg i skovene, hvilket kan have negative konsekvenser i form af evt. problemer med affald, slidtage og forstyrrelse. Eventuelle konkrete udfordringer vil skulle håndteres af den pågældende relevante myndighed. Nationalparken har ingen myndighedsrolle, men kan i samarbejde med kommunerne og lodsejerne kan understøtte en hensigtsmæssig håndtering af eventuelle udfordringer.

I størstedelen af nationalparken drives et aktivt landbrug og skovbrug. Der kommer som følge af nationalparkens oprettelse ikke nye regler eller restriktioner på jordbrugsdriften, og nationalparkbestyrelsen får heller ikke myndighed til at indføre sådanne begrænsninger. Der vil derfor fortsat være mulighed for at drive og udvikle land- og skovbrugserhverv. Rammevilkårene er således de samme indenfor som udenfor nationalparken, og dette gælder også forhold omkring jagt og adgang til private arealer.

Det vurderes samlet set, at oprettelsen af en nationalpark kan få positive konsekvenser for turisterhvervet og komme det lokale erhvervsliv såvel som lokalsamfundet til gode. Bl.a. hotel- og restaurationsbranchen samt de kulturhistoriske attraktioner vil kunne profitere af en stigning i turismen. Samtidig vurderes det, at et øget fokus på området kan være med til at styrke igangværende og nye initiativer vedr. produktion af lokale fødevarer.

6. Tiltag til at imødegå negative miljømæssige påvirkninger

Det er ovenfor skitseret, hvilke konsekvenser oprettelsen af en nationalpark vil kunne få. Der kan både forekomme negative og positive miljøkonsekvenser.

Udkast til bekendtgørelse om Nationalpark Kongernes Nordsjælland udgør sammen med den gældende overordnede planlægning, som er beskrevet ovenfor i kapitel 4, rammen for en kommende nationalparkplan. Der er med forslag til bekendtgørelse fastsat følgende overordnede målsætninger vedrørende potentielle negative miljømæssige påvirkninger:

- Udvikling af friluftsliv og muligheder for besøgende i nationalparken skal ske på et bæredygtigt grundlag og i samarbejde med lokalbefolkningen, kommunerne, turisterhvervet, kulturhistoriske museer og øvrige relevante aktører
- Sårbare naturområder og arter skal beskyttes mod slitage og forstyrrelse ved planlægning af faciliteter, stiforløb og formidling m.v.

Det vurderes bl.a., at der med oprettelsen af nationalparken vil ske en styrkelse af mulighederne for friluftsliv og formidling. Som en mulig konsekvens må det forventes, at oprettelsen af nationalparken kan resultere i øget trafik og slidtage på nogle arealer. Et evt. øget antal besøgende i området kan afhjælpes gennem nationalparkbestyrelsens kommende planlægning i samarbejde med berørte borgere. Ovenstående målsætninger skal være med til at sikre, at naturtyper og arter bliver beskyttet mod de negative konsekvenser, som et øget antal besøgende kan bevirke.

7. Overvågning

Med udkast til bekendtgørelse for Nationalpark Kongernes Nordsjælland er der fastsat følgende overordnede målsætning:

- Nationalparkens udvikling skal følges og evalueres

Nationalparkens bestyrelse skal jf. nationalparklovens § 25 revidere nationalparkplanen hvert 6. år. Revisionen bør jf. nationalparkloven koordineres med Natura 2000-planlægningen, så revisionen senest finder sted to år efter, at Natura 2000-planen er vedtaget eller revideret. I forbindelse med revisionen skal nationalparken udarbejde en redegørelse og evaluering af de opnåede resultater i forhold til bekendtgørelsens formål og målsætninger. Nationalparkens bestyrelse har en vigtig opgave i at følge nationalparkens udvikling og løbende tage stilling til, om de ønskede resultater opnås. Dette kan bl.a. ske med udgangspunkt i data fra det nationale overvågningsprogram for vandmiljø og natur (NOVANA), besøgstal fra turistbranchen m.m. Bestyrelsen kan derudover beslutte at gennemføre supplerende undersøgelser og overvågning.